

Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio

Tiivistelmä lausunnoista

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	3
1. Yleistä lausuntopalautteesta	4
1.1. Yleistä	4
1.2. Prostituutiota koskevat ehdotukset	4
1.3. Muut ehdotukset.....	6
2. Rikoslain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot	7
2.1. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta (1 luku)	7
7 § <i>Kansainvälinen rikos</i>	7
11 § <i>Kaksoisrangaistavuuden vaatimus</i>	7
2.2. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan (15 luku)	8
10 § <i>Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen</i>	8
2.3. Seksuaalirikoksista (20 luku)	8
8 § <i>Seksuaalipalvelujen ostaminen</i>	8
8 a § <i>Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta</i>	34
9 § <i>Paritus</i>	35
9 a § <i>Törkeä paritus</i>	40
13 § <i>Oikeushenkilön rangaistusvastuu</i>	41
2.4. Vapauteen kohdistuvista rikoksista (25 luku)	41
3 § <i>Ihmiskauppa</i>	41
3 a § <i>Törkeä ihmiskauppa</i>	45
10 § <i>Oikeushenkilön rangaistusvastuu</i>	45
3. Pakkokeinolain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot	46
3.1. Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu (5 a luku)	46
2 § <i>Telekuuntelun edellytykset</i>	46
4 § <i>Teknisen kuuntelun edellytykset</i>	49
4. Järjestyslain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot	50
4.1. Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen sekä häiriön aiheuttaminen (2 luku)	50
7 § <i>Muu häiriötä aiheuttava toiminta</i>	50
4.2. Seuraamukset (5 luku)	51
16 § <i>Järjestysrikkomus</i>	51
Lausunnonantajat	52

Johdanto

Oikeusministeriön 28 päivänä marraskuuta 2002 asettama työryhmä valmisti hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksen ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota koskeviksi rikoslain, pakkokeinolain ja järjestyslain muutoksiksi. Työryhmän tehtävä on kaksivaiheinen, ja ehdotuksesta laadittiin työryhmän ensimmäinen osamietintö. Työryhmä luovutti osamietintönsä oikeusministeriölle 3 päivänä heinäkuuta 2003.

Työryhmän hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotettiin rikoslakia, pakkokeinolakia ja järjestyslakia muutettavaksi niin, että mahdollisuudet torjua ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota parantuisivat.

Seksuaalirikoksia koskevaan rikoslain 20 lukuun ehdotettiin lisättäväksi seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös. Luvun seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan rangaistussäännöksen mukaista enimmäisrangaistusta ehdotettiin korotettavaksi. Paritusta koskevaa rangaistussäännöstä ehdotettiin laajennettavaksi, minkä lisäksi lukuun ehdotettiin lisättäväksi törkeää paritusta koskeva rangaistussäännös. Rikoslain 25 lukuun ehdotettiin lisättäväksi ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat rangaistussäännökset. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ehdotettiin ulotettavaksi koskemaan paritusta, törkeää paritusta, ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa.

Pakkokeinolain ehdotetulla muutoksella laajennettaisiin telekuuntelun käyttöalaa vakavimpiin ihmiskauppa- ja paritusrikoksiin. Järjestyslakia ehdotettiin muutettavaksi niin, että olisi sovittu yhteen rikoslakiin ehdotettu seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussäännös sekä lokakuun 2003 alussa voimaan tullut järjestyslain säännös yleisellä paikalla tapahtuvasta seksuaalipalvelujen ostamisesta ja maksullisesta tarjoamisesta.

Työryhmän osamietinnöstä pyydettiin lausunnot 97 taholta. Lausunto saatiin 72 taholta. Lausunnoista kaksi saatiin lausuntopyynnön ulkopuolelta.

Oheiseen lausuntotiivistelmään on kerätty osamietinnöstä lausunnoissa esitetyt keskeiset kannanotot. Itse työryhmän ehdotus on julkaistu 3.7.2003 oikeusministeriössä nimellä ”Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio. Työryhmän osamietintö” (Oikeusministeriö, työryhmämietintö 2003:5). Tiivistelmän on laatinut tutkija Sakari Melander.

IHMISKAUPPA, PARITUS JA PROSTITUUTIO. TYÖRYHMÄN OSAMIENTINTÖ (TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2003:5) — Tiivistelmä lausunnoista

1. Yleistä lausuntopalautteesta

1.1. Yleistä

Työryhmän enemmistön ehdotus seksuaalipalvelujen ostamisen säätämisestä yleisesti rangaistavaksi oli lausuntopalautteessa selvästi eniten kommentoitu ehdotus. Paritusta ja ihmiskauppaa koskevat rikoslain muutokset sekä ehdotetut näihin liittyvät pakkokeinolain muutokset saivat selkeästi vähemmän lausuntopalautetta osakseen. Myös ehdotetut järjestyslakia koskevat muutokset jäivät lausuntopalautteessa vähemmälle huomiolle, osin siksi, että ne liittyvät prostituutioon liittyviin rikoslakia koskeviin muutosehdotuksiin.

1.2. Prostituutiota koskevat ehdotukset

Seksuaalipalvelujen ostamista koskeva yleinen rangaistussäännös jakoi lausunnonantajien mielipiteet. Melko paljon kannatusta sai myös työryhmän eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettu toissijainen kriminalisointi, jonka mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen olisi kriminalisoitu tilanteessa, jossa seksuaalipalvelujen myyjä on ihmiskaupan tai parituksen uhri.

Seksuaalipalvelujen ostamisen yleistä kriminalisointia kannatti 18 lausunnonantajaa:

Ulkoasiainministeriö,
Opetusministeriö,
Sosiaali- ja terveysministeriö,
Tasa-arvovaltuutettu,
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta¹,
Rovaniemen hovioikeus,
Helsingin kaupungin terveysvirasto,
Turun kaupungin sosiaalikeskus,
Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan Kristiina-instituutti,
Suomen Kuntaliitto,
Ihmisoikeusliitto ry,
Naisjuristit ry,
Naisjärjestöjen Keskusliitto ry,
Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry,
Naisten Linja Suomessa ry (antoi lausunnon varsinaisen lausuntopyynnön ulkopuolelta),
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry,
Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry ja
Väestöliitto.

Selvästi sekä ostamisen että myymisen kriminalisointia kannatti 6 lausunnonantajaa:

Kemin kihlakunnan poliisilaitos,
Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitos,
Prostituutio pois kadulta -kansanliike,
Suomen Mielenterveysseura,
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry ja

¹ Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausuntoon sisältyy eriävä mielipide, jossa yksi neuvottelukunnan jäsen ilmaisee seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia vastustavan kantansa.

Suomen Vapaan Kristillisyyden Neuvosto SVKN ry.

Seksuaalipalvelujen ostamisen yleistä kriminalisointia vastusti 21 lausunnonantajaa (vastustajiksi on tässä laskettu myös ne, jotka kannattavat eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettua vaihtoehtoja säännöstä, koska eriävässä mielipiteessä ehdotetaan ensisijaisesti kriminalisoimatta jättämistä ja toissijaisesti edellä mainittua vaihtoehtoja kriminalisointia):

Vaasan hovioikeus,
Helsingin kärjäoikeus,
Tampereen kärjäoikeus,
Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto,
Tampereen kihlakunnan syyttäjänvirasto,
Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto,
Keskusrikospoliisi,
Helsingin kihlakunnan poliisilaitos,
Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden virasto,
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus²,
Suomen ortodoksinen kirkollishallitus³,
Heta Gylling / Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian laitos,
Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos,
Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos,
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta,
Julkiset oikeusavustajat ry,
Kärjäoikeustuomarit ry,
Pro-tukipiste ry,
Seksialan liitto SALLI,
Sexpo-säätiö ja
Suomen Seksologinen Seura.

Edellisistä eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettua toissijaista kriminalisointia kannatti 11 lausunnonantajaa (eriävässä mielipiteessä 1. ehdotetun toissijaisen kriminalisoinnin kannattajiksi tässä lasketut sisältyvät myös edellisessä kohdassa laskettuihin enemmistön ehdottaman yleisen kriminalisoinnin vastustajiin):

Vaasan hovioikeus,
Tampereen kärjäoikeus,
Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto,
Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden virasto,
Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos,
Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos,
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta,
Julkiset oikeusavustajat ry,
Kärjäoikeustuomarit ry,
Sexpo-säätiö ja
Suomen Seksologinen Seura ry.

Varuuskellisesti seksuaalipalvelujen ostamisen yleiseen kriminalisointiin suhtautui 3 lausunnonantajaa:

Sisäasiainministeriön poliisiosasto⁴
Valtakunnansyyttäjä⁵ ja

² Jos ostamisen kriminalisointiin kuitenkin päädytään, evankelis-luterilainen kirkkohallitus kannatti sekä oston että myynnin kriminalisointia.

³ Jos ostamisen kriminalisointiin kuitenkin päädytään, ortodoksinen kirkollishallitus kannatti sekä oston että myynnin kriminalisointia.

⁴ Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoo, että kriminalisointi voisi vaikeuttaa ihmiskaupan ja parituksen selvittämistä, mutta kannattaa kriminalisointia, jos rikostiedusteluun / rikostutkintaan saataisiin lisää työvoimaa.

⁵ Valtakunnansyyttäjä kuitenkin pohtii lausunnossaan kriminaalipoliittisesti sekä kriminalisointia puoltavia että vastustavia näkökohtia puoltaen jossain määrin sekä työryhmän enemmistön että vähemmistön mielipiteitä. Lisäksi valtakunnansyyttäjä pohtii säännöksen suhdetta rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen.

Helsingin hovioikeus.

Lisäselvityksiä asiasta toivoi 6 lausunnonantajaa:

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes),
Helsingin kaupunginhallitus⁶,
Åbo Akademi, Institutet för mänskliga rättigheter,
Mannerheimin Lastensuojeluliitto,
Suomen Asianajajaliitto⁷ ja
Suomen Humanistiliitto ry.

Kaikkiaan lausunnonantajien mielipiteet ehdotetusta seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnista vaihtelivat huomattavan paljon. Selkeää yhtenäistä linjaa lausuntopalautteessa esitetyistä kannanotoista on melko vaikea tehdä. Osin säännöstä pidettiin hyvänä ja tarpeellisena, osin sitä ei kannatettu lainkaan ja osin säännöstä pidettiin epätasällisena.

Säännöstä vastustettiin ehkä eniten vetoamalla siihen, että seksuaalipalvelujen ostamisesta olisi hankala saada näyttöä ja että säännöksen tarkoittama rikos olisi hankala selvittää. Useassa lausunnossa ennustettiin säännöksen myös vaikeuttavan paritusrikollisuuden selvittämistä. Säännöksen kannattajat sen sijaan vetosivat useasti siihen, että seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi osaltaan vähentäisi myös ihmiskauppaa — ja osin myös paritusta. Myös säännöksen periaatteellisia lähtökohtia pidettiin useassa lausunnossa kannatettavina.

1.3. Muut ehdotukset

Lähtökohtaisesti lausunnonantajat pitivät työryhmän ehdottamia rikoslain paritusta ja ihmiskauppaa koskevia muutoksia sekä pakkokeinolain muutosehdotuksia kannatettavina. Näistä eniten palautetta sai paritusta koskevan rikoslain 20 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdaksi ehdotettu lisäys, jonka mukaan parituksesta tuomittaisiin myös se, joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen ryhtymistä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Lisäystä pidettiin pääosin kannatettavana, mutta sen katsottiin myös esimerkiksi hankaloittavan prostituoitujen toimintaa ja loukkaavan sananvapautta. Parituksen törkeän tekemuodon lisääminen rikoslakiin sai kannatusta.

Ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevien säännösten lisääminen rikoslakiin sai myös kannatusta.

Joiltakin osin ehdotettuja pakkokeinolain muutoksia, telekuuntelun ja teknisen kuuntelun laajennuksia, pidettiin ongelmallisina.

⁶ Lausuntopyyntö oli alun perin osoitettu Helsingin kaupungin sosiaalivirastolle. Lähtökohtaisesti Helsingin kaupunginhallitus piti osamietinnössä ehdotettuja muutoksia kannatettavina, koska ne voivat osaltaan positiivisella tavalla vaikuttaa prostituutio- ja paritusongelmaan.

⁷ Suomen Asianajajaliitto piti seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavuutta kuitenkin kriminaalipoliittisesti hyväksyttävänä ja näin lähtökohtaisesti kannatti oston kriminalisointia.

2. Rikoslain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot

2.1. Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta (1 luku)

7 § Kansainvälinen rikos

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmis-
kauppaan, törkeään ihmiskauppaan ja 34 a luvussa tarkoitettuun rikokseen.

Helsingin käräjäoikeus katsoo esityksen olevan perusteltu, ottaen huomioon rikoksen (ihmis-
kauppa) vakavuus, siinä liikkuvat suuret rahamäärät, sen kansainvälinen luonne sekä sen, että
on olemassa valtioita, joissa ihmiskauppa ei ole rangaistavaa ainakaan samassa laajuudessa.

Rovaniemen hovioikeus toteaa, että ihmiskaupan säätäminen kansainväliseksi rikokseksi on
perusteltua.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että ihmiskaupan säätäminen kansainväliseksi rikokseksi on
hyvin perusteltu.

11 § Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on
tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään ran-
gaistus:

- 1) 15 luvun 12 a §:n nojalla mainitun luvun 1—9 §:ssä;
- 2) 16 luvun 1—3 §:ssä ja vaikka rikoksen kohteena on 40 luvun 11 §:n 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu
henkilö taikka ulkomainen virkamies, joka toimii Kansainvälisen rikostuomioistuimen palveluksessa;
- 3) 16 luvun 13, 14 ja 14 a §:ssä ja vaikka mainittuja lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 20 §:n no-
jalla;
- 4) 17 luvun 18 tai 19 §:ssä;
- 5) 20 luvun 6, 7 tai 8 a §:ssä;
- 6) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön; taikka
- 7) 40 luvun 1—4 §:ssä ja rikoksen tekijä on kansanedustaja, ulkomainen virkamies tai ulkomaisen
parlamentin jäsen.

— Ei kommentteja.

2.2. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan (15 luku)

10 § Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhoisuuden, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähdysrikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausaineriikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi es-tettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen ran-gaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

— Ei kommentteja.

2.3. Seksuaalirikoksista (20 luku)

8 § Seksuaalipalvelujen ostaminen

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnas-tettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, *seksuaalipal-velujen ostamisesta*, sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Yritys on rangaistava.

Vastustavia kommentteja

Pro-Tukipiste ry katsoo, että mietinnön luettavuutta ja ymmärrettävyyttä olisi lisännyt, jos oli-si läpinäkyvämmän ilmaistu sen pohjautuvan lähes puhtaasti abolitionistiseen prostitu-tionäkemykseen. Nyt abolitionistinen näkökulma tuotetaan ikään kuin totuutena ja yleisesti tiedossa olevina tosiasioina. Kyse on kuitenkin poliittisesta linjauksesta, jonka saamaa kritiik-kiä ei ole mietinnössä käsitelty, vaan tekstissä toistetaan abolitionismin keskeisiä väittämiä ikään kuin niistä vallitsisi laaja yksimielisyys. Mietinnön käsittelyn yksipuolisuutta vahvistaa myös se, että työryhmän kuulemat ruotsalaiset asiantuntijat ovat kaikki tunnettuja seksipalve-lujen ostamisen kieltävän lain kannattajia. Kriittisesti lakiin suhtautuvia tai sen seurannaisva-i-kutuksista eri mieltä olevia ei ole kuultu.

Pro-tukipiste ry:n mukaan mietinnössä omaksuttu prostituoituja koskeva ihmiskäsitys tuottaa vaikeuksia tukipalvelujen tuottamisen näkökulmasta, koska prostituoiduille on varattu vain uhrin ja suojeluobjektin asema. Huolimatta siitä, että monen prostituutiossa mukana olevan ihmisen sosiaalinen asema on heikko ja heidän riskinsä joutua monenlaisten rikosten uhriksi voidaan olettaa olevan suurempi kuin keskimäärin, niin tämän ei kuitenkaan tulisi johtaa pros-

tituutiossa mukana olevien ihmisten subjektiuden kieltämiseen tai kompetenssin mitätöimiseen. Absoluuttisen vapaan valinnan mahdollisuuden asettaminen subjektiuden ehdoksi asettaa prostituutiossa mukana olevat ihmiset eriarvoiseen asemaan muihin ihmisiin nähden. Vapaan valinnan käsitteen ottaminen näin vahvasti seksipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin perusteeksi olisi vaatinut valinnan käsitteen avaamista.

Seksialan liitto SALLI katsoo, että mietinnössä ei tavoiteta sitä arjen ja ongelmien todellisuutta, jossa prostituoidut elävät. Mietinnössä ehdotetaan prostituution vaikeuttamista, ja tämä johtaisi prostituutiossa toimivien ihmisten mahdollisuuksien kaventumiseen entisestään. Mietinnössä ei ole tarkemmin eritelty, mikä tai millainen prostituutio nähdään ongelmalliseksi, vaan mietinnössä pidetään itsestään selvänä, että seksipalvelujen myyminen ja mietinnössä luetellut prostituutioon liittyvät ongelmat ovat yhtä ja samaa ilmiötä. Mietinnössä ei kunnolla nähdä sitä, että prostituutiota harjoittavilla on erilaisia motiiveja. Liiton mukaan mietinnön näkemys prostituutiosta on hyvin yksioikoinen ja prostituution oletetaan olevan selkeästi erotettavissa yksityisestä seksistä ja muusta seksityöstä. Todellisuudessa raja prostituution ja yksityisen seksielämän välillä ja toisaalta prostituution ja muun seksiliiketoiminnan välillä on kuitenkin liukuva ja epämääräinen. Liitto katsoo, että mietinnössä ehdotetut paritusta ja seksin ostamista koskevat säännökset eivät käytännössä edistä prostituution ongelmien ratkaisemista tai vähentämistä, koska mietinnössä lähestytään prostituutiota ideologisenä eikä käytännöllisenä kysymyksenä.

Seksialan liitto SALLI toteaa, että mietinnön perusteluissa on selvä ristiriita siinä, mikä lopulta on ehdotetun kriminalisoinnin pääasiallinen suojelukohde: prostituoidun oikeushyvät vai yhteiskunnan yleiset oikeushyvät. Näyttää siltä, että mietinnössä ei onnistuta perustelemaan ehdotettua kriminalisointia kummankaan suojelukohteen osalta erikseen, vaan molempia suojelukohteita käytetään ikään kuin lisäargumentteina. Tämän seurauksena on, ettei ehdotettu kriminalisointi suojaa kumpaakaan suojelukohdetta, koska käytännössä ne ovat usein ristiriidassa keskenään. Mietinnössä ei ole liiton mielestä lainkaan paneuduttu niihin syihin, joiden takia prostituoitujen on vaikea tai joskus mahdoton suojautua parittajien tai asiakkaiden taholta tulevia oikeudenloukkauksia vastaan. Tässä suhteessa olisi oleellista nähdä, millaisia eroja on ulkomaalaisten ja suomalaisten prostituoitujen sekä erilaisissa olosuhteissa toimivien prostituoitujen mahdollisuuksissa suojata omia oikeushyviään. Liiton näkemys on, että asiakkaisiin kohdistuva rangaistusuhka ei paranna millään tavalla prostituoidun keinoja saada suojaa oikeushyvilleen. Asiakkaiden väheneminen johtaa sen sijaan prostituoidun tulojen vähenemiseen, mikä taas tosiasiallisesti vähentää prostituoitujen mahdollisuuksia valita asiakkaitaan ja työskentelytapojaan — eli todellisuudessa mietinnön tavoitteiden vastaisesti prostituoidun itsemääräämismahdollisuuksien kaventumiseen.

Seksialan liitto SALLI viittaa lisäksi siihen, että mietinnön perusteluissa on oletettu, että prostituoituna toimiminen aina ja automaattisesti loukkaa prostituoituna toimivan henkilön koskemattomuutta. Tällainen ulkoa ja ylhäältä tapahtuva koskemattomuuden määrittely voidaan kuitenkin liiton mukaan nähdä myös yhtenä yksilön koskemattomuuden loukkauksena. Lisäksi liiton mielestä epäselväksi jää, millä tavalla seksin ostamisen kriminalisoinnilla mahdollisesti aikaansaatava seksin ostamisen väheneminen parantaisi köyhyyden, asunnottomuuden, työttömyyden ja mielenterveysongelmien takia prostituutioon joutuneiden ihmisten sosiaalista asemaa ja tasa-arvoa. Näyttää vahvasti siltä, että yleisiä oikeushyviä on käytetty perusteluna siksi, että yritetään saada kriminalisoinnin perustelu näyttämään hyvältä.

*Seksialan liitto SALLI*n mukaan [mietinnössä säännöksen yhdeksi suojelukohteeksi katsottu] yleinen sosiaalinen tasa-arvo on abstrakti yleiskäsite, jota mietinnön perusteluissa ei kovin paljon edes pyritä konkretisoimaan. On täysin mahdotonta sanoa yksiselitteisesti, millainen vaiku-

tus ehdotetulla kriminalisoinnilla on tällaiseen abstraktiin suojeleobjektiin. Näyttää siltä, että ehdotetun kriminalisoinnin todellisena suojeleobjektina onkin yhteiskunnassa ylläpidettävä kuva telma tasa-arvosta.

Seksialan liitto SALLI pitää mietinnön perusoikeusargumentaation ongelma sitä, että prostituutio nähdään yksipuolisesti ongelmaksi. Prostituoitujen tosiasiallinen valinnanvapaus saattaa olla enemmän tai vähemmän rajoitettu monien eri syiden vuoksi. Silti prostituoidun kanalta oleellista prostituutiossa on mahdollisuus ansaita rahaa. Mietinnön argumentaation merkittävä puute on liiton mukaan se, että se ei näe prostituoitua oikeussubjektina, jonka omilla intresseillä ja valinnoilla on olennainen merkitys — jopa silloin, kun prostituoitu olosuhteiden takia joutuu toimimaan paritusorganisaation alaisuudessa. Tämä näkyy liiton mukaan siinä, että prostituoitu määritellään yksipuolisesti vain uhriksi. Tämä loukkaa prostituoidun itsemääräämisoikeutta ja tahdonvapautta, koska se käytännössä kieltää prostituoidun oman tahdonvapauden merkityksen ja mahdollisuuden itse määritellä oma suhteensa prostituutioon. Merkittävä ongelma on myös siinä, että prostituution ei nähdä kuuluvan yksityiselämän suojan piiriin eikä elinkeinovapauden tai työelämän suojan piiriin. Mietinnössä ei tunnusteta prostituoitujen toiminnalle minkäänlaista oikeusturvaa. Mietinnön argumentaatio loukkaa myös prostituoidun yhdenvertaisuutta lain edessä, kun todetaan, että tarkoituksena on rajata säännöksen soveltaminen tilanteisiin, joissa seksipalveluja ostetaan prostituoidulta (s. 70).

Seksialan liitto SALLI katsoo, että seksin ostamisen kieltö merkitseekin sellaista ennen kaikkea prostituoituun kohdistuvaa perusoikeuksien rajoittamista, että olisi tarkemmin tutkittava, voidaanko se säätää tavallisena lakina vai tulisiko se säätää poikkeuslakina. Asia ei liiton mukaan käytännössä ole niin selvä kuin mietinnössä yritetään väittää (s. 102—104).

Lisäksi *Seksialan liitto SALLI* toteaa, että eriävässä mielipiteessä 1. esitettyyn vaihtoehtoon liittyisivät samat ongelmat kuin enemmistön ehdottamaanoston kriminalisointiin.

Edelleen *Seksialan liitto SALLI* toteaa, että periaatteessa oikeudellisesti parempi ja tasaveroisempi ratkaisu olisi eriävässä mielipiteessä 2. esitetty molempien osapuolten, ostajan ja myyjän, toiminnan kriminalisointi. Tämä toteuttaisi myös todennäköisesti paremmin seksin ostamisen määrällisen vähenemisen tavoitetta. Ongelmana on kuitenkin, että prostituutiota ei saada kokonaan poistettua ja kriminalisoinnista aiheutuisi lisäksi prostituutiossa ilmenevien ongelmien vaikeutumista. Edelleen sekä myymisen ja ostamisen kriminalisointiin liittyvät lähes samat ongelmat kuin enemmistön ehdottamaan seksin ostamisen kriminalisointiin. Seksien ostamisen ja/tai myymisen kriminalisointia ei voidakaan liiton mukaan näin pitää hyväksyttävänä.

Heta Gylling / Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian laitos pitää työryhmän ehdotusta seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnista puhtaasti moralistisena ja katsoo, että sen tueksi esitetyt perustelut eivät ole sen enempää loogisia kuin oikeutettujakaan — Gyllingin mukaan mietinnön argumentaatio on heikkoa ja perustelematonta. Työryhmä ei esimerkiksi esitä mitään empiirisiä todisteita sille, että kysyntä kriminalisoinnin myötä vähenisi. Vaikka rangaistuksen pelko vähentäisikin kauppaa, se ei tarkoita, että kysyntä vielä laskisi — se voi hyvin vain muuttaa muotoaan. Mietinnössä käytetty terminologia ”ihmisen pitäminen kaupan kohteena” on virheellinen. Seksuaalipalvelujen myynti ei Gyllingin mukaan ole ihmisen myyntiä. Jos se sellaiseksi halutaan nähdä, silloin yhtä hyvin esimerkiksi hierontapalvelut tulisi katsoa ihmismyynniksi.

Heta Gyllingin / Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian laitoksen mukaan siitä, että prostituutioon ajaututaan usein esimerkiksi heikon taloudellisen tilanteen pakottamana, ei seuraa, etteikö valinta olisi koskaan vapaaehtoinen. Toiseksi Gylling kysyy, pitääkö tällöin kieltää kaikki ammatit, joihin ihmiset ajautuvat heikon taloudellisen tilanteen pakottamina? Vakavin ongelma mietinnössä Gyllingin mielestä on, ettei siinä ole lainkaan perusteltu sitä, miksi kaksi aikuista ihmistä ei saisi itse päättää, liittykö heidän seksuaaliseen kanssakäymiseensä taloudellista hyötyä toiselle vai ei.

Heta Gylling / Helsingin yliopiston käytännöllisen filosofian laitos pitää mahdottomana ajatusta, että säännös suojaisi sosiaalista tasa-arvoa siten, että kriminalisoinnilla pyrittäisiin ehkäisemään henkilöiden ajautumista prostituutioon. Yksilön tasa-arvo ei välttämättä muutu miksikään, vaikkei hän prostituutioon ryhtyisikään ja vaikka ryhtyisi, sosiaalinen tasa-arvo ei välttämättä laske. Mietinnössä todetaan myös, että ”säännös suojaisi myös sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska käytännössä suurin osa prostituoiduista on naisia ja vastaavasti suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista on miehiä”. Ensinnäkin, jos suurin osa ostajista on miehiä, Gyllingin mukaan lienee loogisesti selvää, että suurin osa palveluiden tarjoajista on naisia. Toiseksi, jos empiirinen todistusaineisto osoittaisi, että suurin osa partureista on naisia — looginen oletus tällöin lienee, että heidän asiakkaansa ovat pääsääntöisesti miehiä —, pitäisikö sukupuolten välisen tasa-arvon turvaamiseksi parturipalveluiden ostaminen kriminalisoida, Gylling toteaa.

Sexpo-säätiö katsoo esityksen olevan vastoin kansainvälisesti määriteltyjä seksuaalioikeuksia ja pyrkimyksiä edistää kansalaisten seksuaaliterveyttä. Suomenkin ratifioimassa Kairon väestökokouksen loppuasiakirjassa (1995) todetaan seksuaaliterveyden toteutumisen ehdoksi mahdollisuus seksuaaliseen nautintoon. Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan seksuaalioikeuksiin kuuluu oikeus päättää siitä, onko seksuaalisesti aktiivinen samoin kuin oikeus valita kumppani. Kansainvälinen perhesuunnittelujärjestö (IPPF) toteaa, että yksilölle kuuluu oikeus nauttia vapaasti seksuaalisuudesta kuten myös oikeus kontrolloida itse, millä tavoin sitä toteuttaa. Seksologian maailmanjärjestö (WAS) korostaa puolestaan, että seksuaalioikeuksiin sisältyy ihmisten vapaus ilmaista omaa seksuaalisuuttaan täydesti ja oikeus oman kehon hallintaan ja nautintoon.

Sexpo-säätiö toteaa, että työryhmän ehdotus väittää edistävänsä prostituoitujen itsemääräämisoikeutta, mutta käytännössä se mitätöisi seksiä myyvien ihmisten oikeuden päättää omista ansioistaan. Myyjä luokitellaan uhriksi, vaikka seksin myyminen perustuisi hänen vapaaseen päätökseensä ja omaan etuunsa. Oston kriminalisointi merkitsee toteutuessaan puuttumista prostituoidun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen samoin kuin hänen elinkeinovapauteensa. Säätiön mielestä mietintöön on kirjattu ikään kuin totena median luoma myytti, jonka mukaan jopa 90 prosenttia Suomessa tapahtuvasta prostituutiosta tapahtuisi ulkomaisten rikollisliigojen ohjauksessa. Tällä on pyritty synnyttämään sellainen väärä mielikuva, että prostituoiduilla ei olisi juuri koskaan mahdollisuutta päättää itse seksin myymisestä. Ainoasta aihepiirin yleistämiskelpoisesta tutkimuksesta (Haavio-Mannila — Kontula, Seksin trendit, Juva 2001) käy ilmi, että prostituutiopalveluita käyttäneistä suomalaismiehistä valta-enemmistö on hankkinut palvelunsa ulkomaanmatkoilla ja kotimaassa seksistä maksaneista enemmistö on hankkinut palvelunsa suomalaiselta naiselta.

Tampereen käräjäoikeus katsoo, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi puuttuu yksityiselämän suojan ja henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden piiriin, kun säännöstä sovellettaisiin myös tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluita ostetaan henkilöltä, joka ei toimi prostituoituna. Yksityiselämän piiriin kuuluu oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita

muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumistaan. Jos joku vapaaehtoisesti omasta suostumuksestaan tarjoaa seksuaalipalveluita ja joku tällaisen palvelun ostaa, ei siihen voida puuttua. Käräjäoikeus kysyykin, mitkä olisivat ne erityisen painavat syyt, joilla tällaisessa tilanteessa puututtaisiin em. perusoikeuksiin. Seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointia ei voida käräjäoikeuden mukaan perustella prostituoidun suojelunäkökohdilla siinä tilanteessa, jossa prostituoitu omasta vapaasta tahdostaan tarjoaa seksuaalipalveluja myytäväksi. Asia on tietysti toisin, jos prostituoitu on ihmiskaupan uhri tai alisteisessa asemassa parittajaansa nähden.

Tampereen käräjäoikeus toteaa, että seksuaalipalveluiden ostamisen yleistä kriminalisointia vastaan puhuu se tosiasia, että osa prostituoiduista toimii Suomessa ns. itsenäisinä ammatinharjoittajina ja suorittaa tuloistaan verot. Tällaisessa tilanteessa kriminalisointi rajoittaisi käräjäoikeuden mukaan em. ammatinharjoittajien elinkeinovapautta. Olisi luonnotonta kriminalisoida seksuaalipalvelun ostaminen henkilöltä, joka harjoittaa em. elinkeinotoimintaa ja omaan vapaan suostumuksensa perusteella tarjoaa seksuaalipalveluja myytäväksi.

Tampereen kihlakunnan syyttäjänviraston mielestä työryhmän niukan enemmistön ehdottama seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi on huono ja hyödytön ajatus. Kysymyksessä olisi symbolinen, julistuksenomainen rikoslainsäädäntö ja kiistanalainen moraalinen kannanotto. Seksin myynnissä kaupan kohteena ei ole ihminen, vaan myytävänä on vain palvelu. Kaikkiaan mietinnössä oletetut kriminalisoinnin hyödyt ovat hyvin yleisellä tasolla ja ideaalisia, mahdolliset haitat ovat sen sijaan konkreettisia. Rikosoikeuden tulisi lisäksi olla äärimmäinen keino, jota tulisi käyttää hyvin säästeliäästi. Näin monisyiseen tilanteeseen ja tuloksiltaan epävarmaan hankkeeseen rikosoikeus ei viraston mukaan sovellu. Perusoikeustasolla ehdotetun kriminalisoinnin voi viraston mukaan katsoa loukkaavan palvelun käyttäjän yksityiselämän suojaa, mahdollisesti myyjän henkilökohtaista (tahdon)vapautta ja ainakin vapautta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä. Näiden vastapainona tavoitteeksi pelkistävä yleisen sosiaalisen tasa-arvon puolustaminen ei riitä rangaistavuuden perusteeksi.

Keskusrikospoliisi toteaa, että kriminalisoinnin toimivuus käytännössä olisi kyseenalaista. On kysymys ihmisten seksuaaliseen käyttäytymiseen ja samalla yksityiselämän intiimeimpään osaan vaikuttamisesta, mitä ei välttämättä kriminalisoinnin keinoin kyetä saavuttamaan. Säännöksellä olisi enintään symbolinen merkitys. Tässä yhteydessä on myös keskusrikospoliisin mukaan muistettava, että rikoslain käytön tulisi olla viimeinen keino (ultima ratio).

Helsingin käräjäoikeuden mukaan esitys ei ole onnistunut. Yleinen sosiaalinen tasa-arvo tai sukupuolten välinen tasa-arvo ei lisäännä kriminalisoimalla seksuaalipalvelujen osto. Kriminalisoinnilla ei saavuteta työryhmän tavoittelemia etuja. Esitetty säännös avaisi paitsi mahdollisuuden mitä erilaisimpiin tulkintoihin myös mahdollisuuden säännöksen rikolliseen hyväksikäyttöön. Käräjäoikeuden mukaan ei ole uskottavaa, että esitys vähentäisi prostituution kysyntää tai tarjontaa. Esitys sen sijaan todennäköisesti lisäisi seksiturismia lähialueille, joissa prostituoitujen asema on huomattavasti huonompi kuin Suomessa. Lisäksi käräjäoikeus katsoo, että ehdotettu kriminalisointi johtaisi, riittävän näytön puuttuessa, paritusta ja ihmiskauppaa koskevien rikosten selvittämisen ja tutkinnan sekä niistä rangaistuksen tuomitsemisen vaikeutumiseen ja jopa estymiseen.

Helsingin käräjäoikeus katsoo lisäksi, että vaikka eriävässä mielipiteessä 1. esitettyä vaihtoehtoa esitystä kriminalisoida seksuaalipalveluiden ostaminen silloin, kun olosuhteista on pääteltävissä myyjän olevan parituksen, ihmiskaupan tai niiden kvalifioitujen tekemuotojen

kohteena, voisi sinänsä pitää puolustettavana, se käytännössä johtaisi samaan kuin työryhmän enemmistön esitys.

Pro-tukipiste ry pitää esityksen yleistavoitteita kannatettavia. Seksuaalipalvelujen ostamisen osalta kysynnän ja tarjonnan [vähentäminen] sekä sosiaalisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen kriminalisoinnin keinoin onkin huomattavasti monimutkaisempi kysymys. Kysynnän väheneminen lienee ainoa realistinen seuraus ehdotetusta kriminalisoinnista — siitä, miten paljon kriminalisointi käytännössä vähentäisi kysyntää, ei ole varmuutta. On vaikea hahmottaa, mitä lisäarvoa ostamisen kriminalisointi tuottaisi suunnitellun ihmiskauppa- ja parituslainsäädännön lisäksi. Ajatus siitä, että vähäinenkin seksuaalipalvelujen kysynnän väheneminen samalla vähentäisi ihmiskauppaa ja paritusta, ei välttämättä käytännössä toteudu. Käytännön seurausvaikutus voi *Pro-tukipiste ry:n* mukaan olla jopa päinvastainen, minkä lisäksi ostamisen kriminalisointi saattaa lisätä parittajien valtaa suhteessa kaikkiin, myös tällä hetkellä ilman parittajaa toimiviin, prostituoituihin.

Pro-tukipiste ry:n mielestä mietinnössä esitettyjä perusteluja prostituoitujen suojelunäkökulmasta on erityisen vaikea ymmärtää. Mietinnössä todetaan, että lain ei oletetakaan poistavan seksipalvelujen kysyntää, mutta vähäinenkin kysynnän lasku on kriminaalipoliittisesti hyväksyttävä. Tekstissä esitetään arveluja, että jos asiakkaiden määrä vähenee, myös prostituoituihin kohdistuva väkivalta vähenee. Tälläkään hetkellä kaikki asiakkaat eivät *Pro-tukipiste ry:n* mukaan käyttäydy väkivaltaisesti. Voidaan hyvällä syyllä olettaa, että ne, jotka pahoinpitelemällä tai muunlaisin keinoin ovat valmiita rikkomaan lakia, tekevät sen myös, vaikka seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoitaisiin. Lain seurauksena saattaa olla, että väkivaltaisten asiakkaiden osuus lisääntyy, vaikka asiakasmäärä kokonaisuudessa jonkin verran vähentyisi.

Pro-tukipiste ry katsoo, että mietinnössä luetellut haitat ovat kaikki varsin reaalisia ja että on vaikea ymmärtää, miten kriminalisointi suojelisi prostituoituja. Mietinnössä esitetyt kriminalisoinnin hyödyt on yhdistyksen mielestä sen sijaan nähty enemmän yleisellä tasolla. Näyttää siltä, että ostamisen kriminalisointi suojaa enemmän prostituution ulkopuolisia tahoja ja politiikan pohjaksi valittuja arvoja kuin niitä ihmisiä, jotka tosiasiallisesti ovat prostituutiossa mukana ja mietinnön mukaan erityisen suojelun kohteena. Työryhmän asettamiin tavoitteisiin tulisi *Pro-tukipiste ry:n* mielestä pyrkiä muilla kuin kriminaalipoliittisilla keinoilla, sillä mietinnön odotettavissa olevat seuraukset eivät paranna niiden ihmisten asemaa, jotka syyttä tai toisesta ovat prostituutiossa mukana. Tähän on viitattu myös eriävässä mielipiteessä 1.

Lisäksi *Pro-tukipiste ry* toteaa, että tukipalveluiden tuottamisen kannalta ostamisen kriminalisointi vaikuttaa sen mukaan, millä tavoin prostituutiokenttä organisoituu. Mikäli toiminta siirtyy enemmän piiloon ja liikkuvuus lisääntyy, tukipalveluita tarvitsevien ihmisten tavoittaminen vaikeutuu.

Pro-tukipiste ry:n mielestä prostituoitujen suojelutarpeen toteuttamiseksi olisi tärkeää vähentää syrjäytymistä ja marginalisoitumista. Kriminalisoinnit (järjestyslaki, ehdotus seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimiseksi, ulkomaalaislaki) pikemmin lisäävät marginalisoitumista kuin vähentävät sitä. Sekä tarjonnan että kysynnän vähentäminen on hyväksyttävä tavoite, mutta jos näihin tavoitteisiin pyritään keinoin, jotka lisäävät prostituoitujen marginalisoitumista ja syrjäytymistä tai syrjäytymisvaaraa, näihin keinoihin on suhtauduttava kielteisesti.

Keskusrikospoliisi pitää mietinnön tavoitteita seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin osalta kannatettavina ja tärkeinä, mutta toteaa ehdotuksen tästä huolimatta olevan mietinnön

kriittisin kohta. Oston kriminalisoinnin tosiasiallisena vaarana olisi, että prostituoitujen joutuisivat käytännössä aikaisempaa huonompaan asemaan rikollisten vallan lisääntyessä prostituoituihin nähden. Selvimpänä näyttönä tästä ovat Keskusrikospoliisin mukaan Ruotsista saadut kokemukset — toiminta kätkeytyy tai siirtyy. Tämä tarkoittaa myös aikaisempaa rajoitetumpaa mahdollisuutta hankkia näyttöä vakavimman paritusrikollisuuden osalta. Mahdollisten todistajien piiri kaventuisi.

Keskusrikospoliisin mukaan poliisin mahdollisuudet valvoa ehdotettua rangaistussäännöstä ovat käytännössä vähäiset. Tällä on merkitystä todellisen kiinnijäämisriskin kannalta. Nykyisessä toimintatilanteessa voimavarat on suunnattava järjestelmällisen ja suunnitelmallisen rikostiedustelu- ja analyysitoimintojen avulla saatavan tiedon perusteella yksilöiden ja yhteiskunnan kannalta haitallisimpiin sekä vakaviimpiin ilmiöihin. Prostituution kannalta sellainen on paritusrikollisuus. Seksipalvelujen oston kriminalisointi vaikuttaisi siten haitallisesti prostituutioon liittyvän vakavan rikollisuuden paljastamiseen ja tutkintaan. Keskusrikospoliisin mukaan kriminalisoinnista aiheutuisi enemmän haittaa kuin hyötyä.

Keskusrikospoliisin mielestä eriävässä mielipiteessä 1. esitetylle vaihtoehtoiselle kriminalisoinnille olisi enemmistön ehdottamaan kriminalisointiin verrattuna esitettävissä painavampia syitä. Säännös suojaisi heikommassa asemassa olevia. Kuitenkin myös tämän säännöksen valvonnassa kohdattaisiin samat ongelmat kuin enemmistön ehdottaman säännöksen yhteydessä. Säännös on muutenkin kritiikille altis. Ostajan näkökulmasta tahallisuuden tulee kattaa tunnusmerkistön kaikki osatekijät. Tällöin tunnusmerkistö ei vastanne rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia, koska ostaja ei tekohetkellä voi tehdä ratkaisua toimintansa sallittavuudesta, vaan se jää myöhemmin tehtävien selvitysten varaan.

Keskusrikospoliisin mukaan eriävässä mielipiteessä 2. esitetty näkemys, jonka mukaan jos seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoidaan, myös seksuaalipalvelujen myyminen tulisi kriminalisoida, on loogisempi kuin pelkästään ostamisen tai myymisen säättäminen rangaistavaksi. Tällaiseen sääntelyyn liittyisi kuitenkin muita vaihtoehtoja suurempia näytön hankinnan vaikeuksia sekä muita ongelmia. Myöskään tähän vaihtoehtoon ei tulisi keskusrikospoliisin mielestä ryhtyä.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että ehdotettu kriminalisointi voisi toimia jossain määrin moraalinnormina mutta että kriminalisoinnin ennalta ehkäisevä vaikutus tulisi todennäköisesti olemaan melko vähäinen. Poliisilaitoksen mukaan poliisin vähäisin resurssein säännöstä ei olisi juuri mahdollisuutta valvoa. Lisäksi näytön saaminen ko. rikoksesta olisi äärimmäisen hankalaa. Oston kriminalisoinnilla ei poliisilaitoksen mukaan juurikaan pystyittäisi vaikuttamaan paritusrikollisuuden vähentämiseen.

Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto painottaa ehdotetun kriminalisoinnin yhtenä merkittävänä haittavaikutuksena sitä, että kriminalisointi voi johtaa paritusrikollisuuden selvitysmahdollisuuksien vähenemiseen, koska seksuaalipalvelujen ostajat eivät olisi halukkaita paljastamaan tietojaan heidän toimintansa rangaistavuuden vuoksi.

Tampereen käräjäoikeus katsoo ihmiskaupan ja parituksen selvittämisen vaikeutuvan, mikäli seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoitaisiin yleisesti, koska seksuaalipalveluiden ostajaa ei voitaisi kuulla todistajana. On selvää, että prostituoitu, joka on alisteisessa asemassa parittajaansa nähden, on haluton kertomaan esitutkinnassa ja oikeudessa parituksesta. Seksuaalipalvelujen ostaja, joka ei ole alisteisessa asemassa prostituoitun parittajaan nähden, saattaa sen sijaan tietäessään, ettei ostaminen ole kriminalisoitua, kertoa seksuaalipalvelun ostotapah-

tumasta prostituoitua halukkaammin. Tärkeintä olisi käräjäoikeuden mielestä pyrkiä siihen, että pystyttäisiin vähentämään ihmiskauppaa ja paritusta.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan työryhmän mietinnöstä ilmenevät kokemukset Ruotsista puhuvat osaltaan sen puolesta, että on riittävää kieltää seksuaalipalveluiden myyminen ja ostaminen yleisellä paikalla. Järjestyslain säännös on siten riittävä. Järjestyslain säännös on riittävä myös seksuaalipalveluiden myymisen osalta, eikä mietinnön eriävään mielipiteeseen 2. voida yhtyä.

Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen mielestä työryhmän mietinnössä ei ole pohdittu, mikä merkitys ostamisen täydellisellä kieltämisellä on henkilöille, joiden asiakkuus johtuu siitä, ettei heillä esimerkiksi vammaisuutensa vuoksi ole tosiasiaa muuta mahdollisuutta toteuttaa seksuaalisuuttaan.

Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen toteaa lisäksi, että koska suurin osa seksuaalipalvelujen myyjistä toimii ihmiskaupan uhrina tai parituksen kohteena, kriminalisointi tulisi eriävän mielipiteen 1. mukaisesti kohdistaa tilanteisiin, joissa ostaminen liittyy tällaiseen rikolliseen toimintaan. Viraston mielestä johdonmukaisuus edellyttäisivät periaatteissa myös seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisointia. Koska kuitenkin rikollisen toimintaan liittyvässä prostituutiossa myyjä on usein alisteisessa asemassa, myyjään kohdistuva kriminalisointi ei ole perusteltua.

Julkiset oikeusavustajat ry:n mukaan arvioitaessa seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin tarpeellisuutta on otettava huomioon se, että viime kädessä ylivoimaisesti suurin osa prostituoiduista on tullut Suomeen vapaasta tahdostaan täysin tietoisena siitä, että he tulevat ansaitsemaan Suomessa rahaa tarjoamalla seksuaalipalveluja. Tällöin prostituoitujen motiivina usein on heidän kotimaassaan kokema taloudellinen ahdinko. On vähintäänkin moraalisesti väärin ostaa tällaiselta henkilöltä seksuaalipalveluja. On kuitenkin kyseenalaista, paranisiko prostituoitujen sosiaalinen tilanne millään tavoin kriminalisoinnin myötä. Todennäköisesti näin ei tulisi tapahtumaan ja kriminalisoinnin myötä mahdollisuus ihmiskaupan ja paritusrikosten selvittämiseen vähenisi. Näissä olosuhteissa suojelun tarpeessa oleva oikeushyvä, eli prostituoidun seksuaalinen itsemääräämisoikeus, ei välttämättä edellytä seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia.

Lisäksi *Julkiset oikeusavustajat ry* katsoo, että jos seksuaalipalveluiden ostaminen kuitenkin kriminalisoidaan, siihen ei ole mitään huomauttamista, jos kriminalisointi rajattaisiin tilanteisiin, joissa palvelujen myyjä on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde. Jos ostaminen kriminalisoitaisiin, myös myymisen kriminalisointi ilmeisesti tehokkaammin vähentäisi seksuaalipalveluiden tarjontaa, koska tällöin myös prostituoidulla olisi tiedossaan konkreettinen rangaistuksen uhka palveluita tarjotessaan. Ensisijaisesti *Julkiset oikeusavustajat ry* kuitenkin katsoo, että työryhmän asettamat tavoitteet tulevat kuitenkin toteutetuiksi riittävällä tavalla työryhmän muilla ehdotuksilla. Tällöin seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisoinnille ei ole välttämätöntä tarvetta.

Helsingin kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan kriminalisoinnin hyödyistä ja haitoista ei voida esittää tarkkoja ennusteita. Voidaan eriävässä mielipiteessä 1. esitetyn tavoin realistisesti arvioida, että rangaistussäännös ei kokonaan poistaisi seksuaalipalvelujen ostoa ja paritusta maastamme. Viraston mukaan eriävässä mielipiteessä 1. esitetyt seikat ovat perusteltuja. Seksuaalipalveluiden ostamista ei viraston mielestä tulisi kriminalisoida, koska kriminalisoinnin tarve ei ole ilmeinen ja kriminalisointiin saattaa liittyä selviä haittoja. Jos kuitenkin tästä

huolimatta katsotaan, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi olisi tarpeen, eriäväsä mielipiteessä 1. esitetty toissijainen ratkaisu on viraston näkemyksen mukaan perusteltu.

Käräjäoikeustuomarit ry pitää työryhmän ehdotusta seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisoinnista monesta syystä ongelmallisena. Voidaan perustellusti otaksua, että tuon tyyppiset jutut olisivat odotettavissa olevaan rangaistusseuraamukseen nähden suuritöisiä ja vaikeasti näytettäviä. Vakavampi ongelma on, että ehdotettu kriminalisointi muuttaisi seksuaalipalvelujen ostajan sinänsä vastahakoisesta mutta totuudessapysymisvelvollisesta todistajasta vastahakoiseksi epäillyksi, jolla ei ole totuudessapysymisvelvollisuutta eikä edes velvollisuutta puhua koko asiasta. Tämä voisi suuresti vaikeuttaa paritusrikosten selvittämistä. Kriminalisoinnin tarvetta tulisi harkita perusteellisemmin, mieluiten työryhmän vähemmistön eriäväsä mielipiteessä 1. esittämällä erittäin perustellulla tavalla. Ehdotettu kriminalisointi on myös aineellisoikeudellisesti ongelmallinen ainakin siltä osin kuin seksuaalipalveluiden tarjoajaa ei voida pitää parituksen tai muun konkreettisen hyväksikäytön tai riippuvaisen aseman uhrina. Tältä osin *Käräjäoikeustuomarit ry* viittaa työryhmän vähemmistön eriävään mielipiteeseen 1.: säännös sopii äärimmäisen huonosti nykyiseen seksuaalirikosten järjestelmään, joka korostaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta seksuaalirikosten suojattavana oikeushyvä. Jos jonkinlainen säännös nähdään tarpeelliseksi, se tulisi ehdottomasti kirjoittaa edellä mainitun työryhmän vähemmistön esittämällä seksuaalipalvelun tarjoajan puutteellista seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja tahdonvapautta korostavalla tavalla.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry pitää outona ja asiantuntemattomana, että työryhmä näkee seksuaalipalvelujen ostamiseen liittyvän esitutkinnan tapahtuvan lähinnä vain ihmiskauppa- ja paritusrikosten tutkinnan yhteydessä. Työryhmä on liiton mukaan virheellisesti ja asiantuntemattomasti ymmärtänyt, että työryhmän esittämien telekuunteluun liittyvien säännösten muuttamisella olisi se vaikutus, että ostajista saaduilla tiedoilla ei enää olisi entistä merkitystä rikosten tutkinnassa.

Suomen Seksologinen Seura ry näkee seksikaupan rajoittamisen välttämättömäksi, sillä kukaan ei saa tahtomattaan joutua kaupan yrityksen tai markkinoinnin kohteeksi. Tähän tarkoitukseen riittää kuitenkin 1.10.2003 voimaan tullut järjestyslaki. Mietinnön eriäväsä mielipiteessä 1. on puututtu olennaiseen asiaan, ja eriävän mielipiteen toissijainen ehdotus on kannatettava. Näin selvennettäisiin, mikä on rikollista toimintaa, ja suljettaisiin rikosepäilyjen ulkopuolelle esimerkiksi vastavuoroiset vapaaehtoiset palvelut parisuhteen puitteissa. Rajan tekeminen vapaaehtoisen toiminnan ja kaikenlaisen pakottamisen välillä on merkittävä, ja se tulisi lainsäädännössä huomioida.

Vaasan hovioikeus katsoo, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi voisi jossain määrin vaikuttaa myönteisesti paritusrikollisuuden vähenemisen suhteen. On kuitenkin odotettavissa, että kriminalisoinnin suhteen myös Suomessa kohdattaisiin samankaltaisia ongelmia kuin Ruotsissa. On myös todennäköistä, ettei kriminalisoinnin prostituutiota vähentävä vaikutus tule olemaan erityisen huomattava. Mahdollista on myös, että kriminalisoinnin myötä prostituoiduiksi päätyvien sosiaalinen tilanne tulee heikkenemään entisestään. Kuten eriäväsä mielipiteessä 1. todetaan, varsinkin moraalikysymyksiä sivuaville kriminalisoinneille tulisi osoittaa selkeä tarve. Mikäli seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnilla kyetään vähentämään paritusrikollisuutta ja ihmiskauppaa, kriminalisoinnin hyötyjen voidaan arvioida nousevan sen haittoja suuremmiksi. Eriäväsä mielipiteessä 1. ehdotettu vaihtoehtoinen kriminalisointi ei myöskään puuttuisi liikaa henkilön yksityiselämän, henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden piiriin. Sen sijaan tulisi harkita, onko enemmistön mielipiteen mukai-

nen seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi perusteltua, jos säännöstä on tarkoitus soveltaa ensisijaisesti vain tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluja ostetaan prostituoidulta.

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen mielestä olisi syytä pohtia, onko oston kriminalisointi edes järkevä keino pyrkiä vaikuttamaan seksimarkkinoiden toimintaan. Uusimpien tilastojen mukaan Internetissä on noin 260 miljoonaa ” pornosivua”, ja näiden sivustojen määrä kasvaa useilla miljoonilla viikoittain. On toiveajattelua, että seksuaalipalvelujen kysyntää voitaisiin vähentää kriminalisoinnilla. Sen sijaan pitää keskittyä siihen, miten paritusrikollisuuteen voidaan vaikuttaa muilla keinoilla. Jos seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoidaan, se tulisi eriävässä mielipiteessä 1. esitetyin tavoin kohdistaa tilanteisiin, joissa seksuaalipalvelujen myyjä on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde. Sen sijaan eriävässä mielipiteessä esitetty ilmaisu ” – jonka on olosuhteiden perusteella syytä olettaa – ” ei ole laitoksen mielestä riittävän täsmällinen.

Lisäksi *Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos* toteaa, että perustelujen mukaan kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan useita oikeushyviä. Laitoksen mukaan voidaan kuitenkin kysyä, mitä tarkoittaa yleinen sosiaalinen tasa-arvo ja miten kriminalisointi suojaisi tällaista intressiä. Voidaan myös kysyä, millainen on kriminalisoinnin suhde sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa myös, että on erikoista puhua seksuaalipalvelujen myyjän elinkeinovapaudesta, vaikka EY-tuomioistuin olisikin käsitellyt asiaa. On erikoista puhua siitä, että ”Selvimmältä näyttää kriminalisoinnin vaikutus seksuaalipalvelujen myyjän elinkeinovapauteen silloin, kun toimintaan ei liity ihmiskauppa- tai paritusrikollisuutta ja kun myyjä toimii täysin vapaaehtoisesti” (s. 102). Tällainen perusoikeusargumentaatio on laitoksen mielestä tässä tilanteessa oikeastaan koomista, sillä kriminalisoinnin tarpeellisuus ratkeaa muilla kriteereillä.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta pitää seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia monella tavalla ongelmallisena. Toiminnan siirtyminen maan alle saattaa vaikeuttaa paritusrikollisuuden selvittämistä entisestään. Voimavaroja tulisi keskittää törkeän kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden, ihmiskaupan, estämiseen ja selvittämiseen. Aikuisten välinen seksipalvelujen ostaminen ja myyminen tulisi jättää rikosoikeuden ulkopuolelle, jos toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen eikä toisen hyväksikäyttöä esiinny. Prostituoitujen sosiaalisen aseman parantamiseksi on käytettävä sosiaali- ja terveystalvveluja ja muita tukipalveluja. Seksipalvelujen ostamisen kriminalisointi vaikeuttaisi entisestään myös ulkomaalaisten prostituoitujen asemaa ja hankaloittaisi heidän saamistaan tukitoimenpiteiden piiriin. Tiedekunnan mukaan eriävän mielipiteen 1. mukainen vaihtoehtoinen kriminalisointi on kannatettava, jos oston kriminalisointiin päädytään. Eriävässä mielipiteessä 2. ehdotettu myynnin kriminalisointi ei ole kannatettava. Varsinkaan silloin, kun prostituutio ei ole vapaavalintaista toimintaa, myyjää ei pidä rangaista, koska tiedekunnan mielestä seksipalvelujen myyjä on usein uhrin asemassa.

Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos yhtyy työryhmän kannanottoon ja perusteluihin ihmiskaupan ja parituksen osalta, mutta esittää seksin ostamisen kriminalisoinnin suhteen, että oston kriminalisointi tulisi rajata tilanteisiin, joissa olosuhteiden perusteella on syytä olettaa, että seksin myyjä on ihmiskaupan tai parituksen kohde. — Tosin on huomattava, että edellä esitetty kanta on laitoksen henkilökunnan asiaa koskevien eriävien mielipiteiden vuoksi kompromissin tulos.

Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos katsoo, että järjestäytyneen rikollisuuteen kietoutuneen prostituution vakiintumista ja normalisoitumista osaksi suomalaista yhteiskuntaa ei voida pitää toivottavana ilmiönä. Prostituutioon liittyvä sukupuolten eriarvoistaminen ja kaksinaismoralismi vaikuttavat negatiivisesti naisten asemaan. Seksin ostamisen välilliset vaikutukset ovat haitallisia myös lasten asemaan perheiden ja yhteisöjen kautta. Siksi keinot prostituution rajoittamiseksi ovat tärkeitä sukupuolten välisen tasa-arvon lisäämisen kannalta. Koska yhteisymmärrys vallinneen suhteen, että prostituutiota ei voi lainsäädännöllä lakauttaa, laitoksen mukaan lakiesitystä arvioitaessa tulisi huomio kiinnittää ennen kaikkea siihen, millaisia vaikutuksia ehdotetulla lainsäädännöllä on erityisesti heikommassa asemassa olevien prostituoitujen asemaan. Jo toteutetut lainuudistukset, esimerkiksi ulkomaalaislakiin ja järjestyslakiin, ovat ongelmallisesti vahvistaneet parittajien asemaa ja heikentäneet itsenäisesti toimivien naisten toimintamahdollisuuksia. Näissä suhteissa vallitseva lainsäädäntö tuntuksi olevan ristiriidassa nyt esitetyn uuden lainsäädännön tavoitteiden kanssa, erityisesti mitä tulee parituksen vähentämiseen ja heikommassa asemassa olevien naisten suojelemiseen.

Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos toteaa, että ehdotetun seksin ostamisen kriminalisoinnin voisi ajatella Suomessa Ruotsin kokemuksia vastaavasti kysynnän vähenemisen kautta vähentävän lähialueilta tuotujen tai tulleiden naisten määrää. Se, että yhä harvempi nainen joutuisi tänne myymään seksiä, olisi parannus verrattuna nykyiseen tilanteeseen. Ruotsin kokemukset osoittavat kuitenkin myös, että oikeudellisen näytön hankkiminen seksin ostosta on vaikeaa. Jos Suomessa ei onnistuta tässä suhteessa keksimään toimivampia ratkaisuja, ei ole oletettavaa, että ostamisen tai sen yrittämisen kriminalisointi vähentäisi merkittävästi seksin kysyntää. Jos ostamisen kieltö hankaloittaa parittamista ja tekee siitä vähemmän tuottoisaa liiketoimintaa, kuten osamietinnössä oletetaan, on todennäköistä, että parittajat siirtävät tappionsa prostituoitujen kannettavaksi kasvattamalla omaa osuuttaan tuloista. He voivat myös siirtää liiketoimintansa suostumukseen perustuvasta prostituutiosta parempia tuottoja lupaavaan naiskauppaan joko pakottamalla prostituutioon jo ryhtyneitä naisia kohtuuttomuuksiin tai rekrytoimalla entistä enemmän naisia jo lähtökohtaisesti. Ongelmallista on sekin, että oikeudessa parittajia vastaan eivät tule todistamaan sen paremmin asiakkaat kuin myyjätkään, jos molempia uhkaa tahoillaan tuomio. Lisäksi on vaikea hahmottaa, kuinkaoston kriminalisointi kohentaisi sellaisen naisen asemaa, joka jo harjoittaa prostituutiota. Erityisesti jos ostokieltö raaistaa tuottojen vähenemistä kompensoivien parittajien toimintaa, prostituoitujen fyysinen ja psyykinen koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus kärsivät entisestään.

Lisäksi *Tampereen yliopiston naistutkimuksen laitos* toteaa, että prostituoituihin kohdistuvista rikoksista ilmoittaminen tulisi tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi, tulisi harkita väliaikaisen oleskeluluvan myöntämistä ja prostituoiduille tulisi täksi ajaksi järjestää myös sosiaalisia tukipalveluja. Samoin todistajansuojelumekanismeja tulisi kehittää. Työryhmän toisessa osamietinnössä tulisi painottaa sekä prostituutiota ennalta ehkäisevää työtä että prostituoitujen parissa tehtävän työn tärkeyttä — erityisesti ennaltaehkäisevä lähialueyhteistyö ja potentiaaliin asiakkaisiin kohdistuva valistus korostuvat. Huomio tulisi keskittää siihen, kuinka seksityöntekijöiden ja kaupattujen naisten asemaa ja toimintakykyä voitaisiin vahvistaa.

Sexpo-säätiö huomauttaa, että jo tälläkin hetkellä kaikenlainen seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen ja väkivalta sekä parittaminen on eri muodoissaan kriminalisoitu. Jos nykyisen lain toimeenpanoa valvottaisiin riittävästi, ei kummankaan osapuolen seksuaalinen itsemääräämisoikeus vaarantuisi maksullisessa seksissä. Järjestyslain myötä laillisen toiminnan alue myös supistuu prostituutiossa varsin kapeaksi. Ehdotettu yleinen seksuaalipalvelujen ostami-

sen kriminalisointi kohdistuisi tosiasiaassa vain tilanteisiin, joissa molemmat osapuolet osallistuvat seksuaaliseen kanssakäymiseen vapaaehtoisesti.

Sexpo-säätiön mukaan rikoslailla ei voi säännellä ihmisten tarvetta seksin myymiseen tai ostamiseen. Kaikki prostituution rajoittaminen hankaloittaa huomattavasti prostituoitujen asemaa. Kriminalisointi lisää prostituoitujen huono-osaisuutta vaarallisella tavalla, ja käytännössä oston kriminalisointi rankaisisi prostituoituja täysin samalla tavalla kuin myynnin kriminalisointi. Kriminalisoinnin jälkeen prostituoitujen toimiminen yksityisyrityksenä vaikeutuu huomattavasti ja parittajien markkinat sekä heidän valtansa lisääntyvät. Lisäksi lain vaikutukset ulottuisivat pääsääntöisesti vain huono-osaisimpiin prostituoituihin. Oston kriminalisointia olisi myös vaikea valvoa. Säätiön mielestä eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettu vaihtoehtoinen kriminalisointi on järkevä, koska se huomioisi sekä naisten että miesten oikeudet päättää vapaasti omista seksuaaliasioistaan kumppanin tahto huomioiden.

Keskusrikospoliisin mukaan ainoastaan seksuaalipalvelujen ostamisen säätäminen rangaistavaksi on juridisesti ongelmallista, lähinnä osallisuuskysymysten kannalta tarkasteltuna. Myynnin kriminalisointi ostamisen lisäksi aiheuttaisi kuitenkin vähintään vastaavat haitta-vaikutukset prostituoitujen kannalta tarkasteltuna.

Turun kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi on sängen ongelmallista. Työryhmän enemmistön tarkoituksena näyttää olevan, että seksuaalipalvelujen myyminen olisi aina rankaisematonta, vaikka se hyvin usein käytännössä ilman erilliskriminalisointiakin täyttäisi seksuaalipalvelujen ostamista koskevan yllytyksen tunnusmerkistön. Mietinnön perusteluissa (s. 73) käsitellään osallisuusongelmaa päätyttyä kuitenkin selkeään kantaan. Jo yksin osallisuustilanteen epäselvyys estää viraston mielestä ehdotetun kriminalisoinnin toteuttamisen. Virasto pitää sen sijaan kummassakin eriävässä mielipiteessä esitettyjä näkemyksiä kannatettavina.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että vaikka ostamisen kriminalisoinnin tavoite on kannatettava, tulisi vakavammin punnita kriminalisoinnista aiheutuvat hyödyt ja haitat. Osamietinnössä arvioidaan, että ostamisen kriminalisointi todennäköisesti vähentäisi seksuaalipalvelujen kysyntää. Kirkkohallitus kuitenkin toteaa, että osamietinnössä ei ole esitetty konkreettisia, selkeitä tuloksia siitä, että Ruotsissa voimassa oleva vastaava n-tyyppinen laki olisi merkittävässä määrin vähentänyt prostituutiota. Ottaen huomioon jo voimassa olevat asiaan liittyvät rangaistussäännökset ja työryhmän ehdottamat muut muutokset, ei ole ilmeistä, että näiden lisäksi olisi ainakaan tällä hetkellä selkeää tarvetta kriminalisoida vain seksuaalipalvelujen ostamista. Seksuaalipalvelujen ostamista ei kirkkohallituksen mielestä tulisi kriminalisoida. Myöskään eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettu vaihtoehtoinen kriminalisointi ei ole kirkkohallituksen mielestä kannatettava, vaikka sen perusteluihin voidaan ki-nyhtyä. Myös tämä vaihtoehtoinen kriminalisointi olisi käytännössä omiaan aiheuttamaan hankalia näyttö- ja tulkintavaikeuksia muun muassa subjektiivisen syyllisyyden osalta. Ehdotettu vaihtoehtoinen ratkaisu johtaisi myös siihen, että prostituoitujen ikään kuin jaettaisiin kah-teen eri ryhmään, jolloin ostaminen toisilta olisi sallittua ja toisilta taas kiellettyä. Tätä ei voi-da pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon, että tällöin vaikeimmassa asemassa olevien eli ih-miskaupan uhrina tai parituksen kohteena toimivien prostituoitujen asema todennäköisesti heikkenisi entisestään.

Mikäli seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoidaan, tulisi *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen* mukaan myös niiden myyminen kriminalisoida, jotta prostituutioil-miöstä ja siihen usein liittyvästä kansainvälisestä rikollisuudesta voitaisiin päästä tehok-

kaemmin, laajemmin ja oikeudenmukaisemmin eroon. Näin kirkkohallitus on yhtä mieltä mietintöön liitetyn eriävän mielipiteen 2. kanssa: ensisijaisesti seksuaalipalvelujen ostamista ei tulisi kriminalisoida ja toissijaisesti, mikäli seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoidaan, tulisi myös seksuaalipalvelujen myyminen kriminalisoida.

Suomen ortodoksinen kirkollishallitus suhtautuu seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointiin kielteisesti. Kriminalisoinnilla ei voida edistää hyvää ja eettisesti arvokasta elämää. Inhimillisessä elämässä on olemassa toimintoja ja tekoja, joita ei voida moraalisesti hyväksyä ja joita voidaan pitää jopa vahingollisina, mutta joiden aiheuttamia ongelmia ei kuitenkaan voida ratkaista tekojen kriminalisoinnilla. Sen sijaan ortodoksinen kirkollishallitus katsoo, että mikäli seksuaalipalveluiden ostaminen kriminalisoidaan ja jos ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota halutaan kriminalisoinnilla vähentää, tulisi tällöin kriminalisoida sekä ostaminen että myyminen.

Kannattavia kommentteja

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että ottaen huomioon mietinnössä mainitut erityisen painavat syyt kriminalisoinnille, kriminalisoinnin muut yhteiskunnalliset tavoitteet ja sen, että seksuaalipalvelujen ostamisen yleisen kriminalisoinnin voidaan olettaa myös käytännössä vähentävän seksuaalipalvelujen kysyntää ja sitä kautta vaikuttavan ainakin jossain määrin järjestäytyneen paritusrikollisuuden ja ihmiskaupan toimintaedellytyksiin, seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi on perusteltu muutenkin kuin yleisellä paikalla tapahtuvan seksuaalipalvelujen ostamisen osalta. Kriminalisoinnin seksuaalipalvelujen kysyntään vaikuttavan yleisestävän vaikutuksen vuoksi asianmukaisena kriminalisointina voidaan pitää ehdotuksen mukaista soveltamisalaltaan yleistä säännöstä. Tämän vuoksi enemmistön ehdottama soveltamisalaltaan yleinen kriminalisointi olisi oletettavasti vaikutuksiltaan merkittävämpi kuin eriävässä mielipiteessä 1. esitetty sinänsä asianmukaisesti nimenomaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvään seksuaalipalvelujen kysyntään kohdistuva vaihtoehtoinen säännös.

Ulkoasiainministeriö toteaa mietinnön lähtökohdan, jonka mukaan niin ihmiskaupan kuin prostituutionkin ehkäisemisessä keskeistä on kysynnän vähentäminen, olevan oikea. Seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointi tähtää nimenomaan kysynnän vähentämiseen. Lisäksi kriminalisointi viestittää yleisemminkin siitä, että ihmisen käyttäminen kauppatavarana ei ole hyväksyttävää. Näistä syistä työryhmän mietintö ja sen johtopäätökset ovat perusteltuja. Mietinnössä esitetyt arviot seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisoinnin hyötyjen ja haittojen suhteesta ovat oikeansuuntaisia. Lainmuutos saattaisi tosin ulkoasiainministeriön mukaan johtaa siihen, että prostituution harjoittaminen siirtyisi entistä enemmän kadulta sisätiloihin, mikä tekee valvonnan vaikeammaksi. Telekuuntelun mahdollistaminen ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan ja törkeän parituksen esitutkinnassa tarjoaa kuitenkin keinon puuttua tähän ongelmaan. Lisäksi, kuten mietinnössäkin todetaan, näkyvä prostituutio on jo nyt lähes täysin kadonnut katukuvasta muun muassa järjestyslain vuoksi.

Ulkoasiainministeriön mielestä ihmisoikeusnäkökulmasta on perusteltua, että kaikki ostaminen kriminalisoidaan. Rajan vetäminen ihmiskaupan uhreiksi joutuneiden ja muiden prostituutiota harjoittavien välille olisi vaikeaa. Lisäksi kriminalisoinnin taustalla oleva viesti, jonka mukaan ihmisten käyttäminen kauppatavarana ei ole hyväksyttävää, vaatii sen ulottamista kaikkiin tapauksiin. Seksuaalipalveluiden myymisen säätäminen rangaistavaksi ei sen sijaan ole ulkoasiainministeriön mielestä ihmisoikeusnäkökulmasta perusteltua. Kriminalisointi kohdistuisi silloin lähinnä seksuaalipalveluita tarjoaviin naisiin ja tyttöihin, jotka jo muuten-

kin ovat heikossa asemassa parittajiin nähden. Ihmiskaupan uhreja tulisi kohdella uhreina, ei rikollisina. Samoin tulisi ministeriön mukaan huolehtia ihmiskaupan ja muun epäinhimillisen kohtelun uhreiksi joutuneiden kuntoutuksesta ja viranomaisten koulutuksesta.

Opetusministeriö katsoo, että ihmiskaupan, parituksen ja prostituution torjumiseen tähtäävät toimenpiteet ovat kannatettavia. On tärkeää, että lainsäädännössä osoitetaan riittävän selkeästi mainittuun toimintaan liittyvien tekojen moitittavuus ja annetaan poliisille riittävät valtuudet niiden tehokkaaseen tutkintaan. Tekojen kriminalisoinnin lisäksi ratkaisevaa on myös, että pyritään yleisesti vaikuttamaan ihmisten asenteisiin ja kielteiseen suhtautumiseen mainittuja tekoja kohtaan. Tässä työssä tärkeä sija on koulutuksella ja muulla kasvatustyöllä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää hyvänä sitä, että työryhmä on osamietinnössään päättänyt ehdottamaan seksin oston kriminalisointia.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan, että se yhtyy työryhmän osamietinnössään tekemiin ehdotuksiin. Ministeriö pitää hyvänä sitä, että työryhmä on päättänyt ehdottamaan seksin oston kriminalisoimista.

Suomen Kuntaliitto ilmoittaa, että se puoltaa työryhmän varsinaisessa mietinnössä esitettyjä kannanottoja.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ilmoittaa kannattavansa seksuaalipalvelujen ostamista koskevan yleisen rangaistussäännöksen lisäämistä rikoslain 20 lukuun. Liitto ei näe estettä tehdä pikaisesti hallituksen esityksen koskien 20 luvun uudistuksia. Seksien ostamisen kriminalisoinnilla liitto näkee olevan välittömiä vaikutuksia ihmiskaupan sekä Suomeen suuntautuvan seksiturismin ehkäisemisessä. Lisäksi liitto edellyttää, että hallitus osoittaa sosiaali- ja poliisiviranomaisille tarvittavat resurssit lain toimeenpanoon myös käytännössä.

Turun kaupungin sosiaalikeskus katsoo, että mietintöön liittyvissä eriävissä mielipiteissä on tuotu esille oston kriminalisoinnin mukanaan tuomat ongelmat. Toisaalta se toteaa, että kriminalisoinnin tavoitteena on toimia siten, että sillä on ennaltaehkäisevä vaikutus siihen, että toisen ruumiin ostaminen ei ole millään tavoin hyväksyttävää toimintaa. Kriminalisoinnilla on siis pitkäjänteistä vaikutusta siihen, että yhteiskunnassa tunnustetaan kaikkien ihmisten itsemääräämisoikeus ja oikeus tulla kohdelluksi samanarvoisesti ja tasa-arvoisesti muiden kanssa.

Helsingin kaupungin terveysvirasto toteaa, että erityisesti seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnilla on tärkeä merkitys viestinä yhteiskunnan kielteisestä suhtautumisesta asiaan. Ainakin pidemmällä aikavälillä kriminalisointi voi muuttaa ihmisten asenteita prostituutioon nykyistä kielteisemmäksi ja sitä kauppa paritus, ihmiskauppa ja seksikauppa sekä seksiturismi vähenevät ja samalla niiden mukanaan tuomat tartuntataudit, mielenterveysongelmat, muut terveydelliset haitat ja yhteiskunnalliset ongelmat vähenevät. Toisaalta terveysvirasto toteaa, että seksuaalipalveluiden oston kriminalisointi tuskin ainakaan merkittävästi vaikuttaisi Suomen tartuntatautilanteeseen. Toimenpiteen hyödyt tulisivat pikemmin muualta.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry:n mukaan seksuaalipalvelujen ostamisen kieltäminen lailla on yksi tehokkaimmista keinoista kysynnän vähentämiseksi. Kriminalisointi antaisi myös prostituoidulle selvän viestin siitä, ettei heidän toimintansa ole laitonta, mikä antaisi prostituoidulle mahdollisuuden hakea yhteiskunnalta apua ilman leimautumista rikolliseksi. Lisäksi kriminalisointi saattaisi myös parantaa prostituoitujen ihmisoikeuksia esimerkiksi liikkumisvapauden suhteen. Valitettavasti uuden järjestyslain sisältämä seksin myymisen kie-

to vaikuttaa kuitenkin prostituutujen pysyttämiseen ns. harmaalla alueella ja heikentää heidän mahdollisuuksiaan hakea apua ja saada esimerkiksi tukipalveluja.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että seksin oston kriminalisoinnin esitetyt haitta-vaikutukset kumoutuvat, kun Suomessa tapahtuvan prostituution luonnetta tarkastellaan tarkemmin. Osamietinnössä todetaan, että prostituutio tapahtuu jo nyt pääosin yksityisasunnoissa, majoitusliikkeissä ja muissa julkisen vallan ulottumattomissa olevilla alueilla, joten seksin oston kriminalisoinnilla ei ole merkittävää vaikutusta prostituution siirtymiseen ns. harmaalle alueelle. Kriminalisointi ei myöskään todennäköisesti heikentäisi prostituutujen asemaa, koska se on jo ennestään hyvin heikko ja prostituoidut elävät jatkuvan väkivallan uhan alla joutuessaan kohtaamaan parittajien ja 'asiakkaiden' väärinkäytökset. Nykyisessä tilanteessa prostituoiduille ei ole myöskään tarjolla riittäviä yhteiskunnallisia tukipalveluja.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry pitää hyvänä sitä, että työryhmä on päättänyt ehdottamaan seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia. Yhdistys korostaa sitä, että prostituutio on syvän rakenteellisen epätasa-arvon ilmentymä. Yhdistyksen mielestä on tärkeää pysäyttää se kehitys, jonka mukaan seksin ostamisesta on tulossa yhä hyväksyttävämpää ja yleisempää. Järjestyslaki ei poista yleisen, rikoslakiin tulevan seksin ostokiellon tarvetta. Yleinen ostokielto vaikuttaa kysyntään ilmiönä ja toimii eettisenä ohjeena. Työryhmän osamietinnössä ei kuitenkaan juurikaan tarkastella ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyviä vakavia ihmisoikeusloukkauksia. Mietinnössä ei myöskään puututa ihmiskaupan ja prostituution rasis-tisiin ulottuvuuksiin. Lisäksi yhdistyksen mielestä on hämmäntävää, että työryhmä on lähes-tynyt prostituutiota kuin mitä tahansa tavallista, ongelmatonta elinkeinoa.

Ihmisoikeusliitto toteaa, että mietintö ei anna täysin oikeaa kuvaa siitä, miten monissa kansainvälisissä konteksteissa ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyviä kysymyksiä tällä hetkellä käsitellään ja miten käsittely on aktivoitunut erityisesti viime vuosina. Mietinnöstä puuttuu viittauksia moniin asian kannalta tärkeisiin ja keskeisiin kansainvälisiin asiakirjoihin. Mietinnössä ei esimerkiksi viitata lainkaan Suomen Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ) osanottajavaltiona hyväksymiin velvoitteisiin ryhtyä toimenpiteisiin kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi sekä kaikenlaisen naiskaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen lopettamiseksi (erit. nk. Moskovan asiakirja vuodelta 1991). Asiaa on käsitelty myös naisten asemaa käsittelevässä YK:n maailmankonferenssissa, YK:n yleisessä ihmisoikeuskonferenssissa ja YK:n rasisminvastaisessa maailmankonferenssissa. Lisäksi YK:n yleiskokous on hyväksynyt naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevan julistuksen, ja YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa sopimusvaltioissa seuraavan CEDAW-komitean yleissuositukset ovat asian kannalta merkityksellisiä. Huomiota olisi Ihmisoikeusliiton mielestä tullut kiinnittää myös YK:n ihmisoikeustoimikunnan nimittämien erityisraporttien raporteihin ja Euroopan neuvoston keskeisten elinten suosituksiin ja päätöslauselmiin.

Ihmisoikeusliitto huomauttaa, että mietinnössä viitataan siihen, että Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa ei ole nimenomaista seksuaalipalvelujen ostamista koskevaa kriminalisointivelvoitetta. Tällöin on Ihmisoikeusliiton mielestä kuitenkin muistettava, että valtioiden kansainvälisten velvoitteiden luonteeseen kuuluu, ettei niissä yleensä yksilöidä niitä nimenomaisia toimia, joihin valtion on ryhdyttävä kansainvälisten sitoumustensa kansallisen täytäntöönpanon suhteen. Kansainväliset velvoitteet jättävät valtioille harkintamarginaalin konkreettisten täytäntöönpanokeinojen valinnassa. Suomen kansainvälisten velvoitteiden rökökulmasta olennaista on, että Suomessa ryhdytään riittäviin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin ihmiskaupan, parituksen ja muun muassa prostituutiokontekstissa tapahtuvan naisten (ja las-

ten) seksuaalisen hyväksikäytön lopettamiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Mikäli esimerkiksi seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointia voidaan pitää toimenpiteenä, jolla voidaan vaikuttaa tämän päämäärän saavuttamiseen, kyseisten keinojen tulee kuulua konkreettisten toimenpidevaihtoehtojen joukkoon.

Lisäksi *Ihmisoikeusliitto* katsoo, että työryhmän mietinnössä ei huomioida lainkaan ihmiskaupan ja prostituution rasistisia ulottuvuuksia, mitä voidaan pitää mietinnön selkeänä asiallisena puutteena.

Ihmisoikeusliiton mielestä mietinnön ihmisoikeuspainotukset ja -lähtökohdat ovat hyvin hämmäntäviä. Jo siitä lähtökohdasta, joka tarkastelee prostituutiota lähtökohtaisesti kuin mitä tahansa hyväksyttävää elinkeinoa, voidaan liiton mukaan olla täysin eri mieltä. Prostituutiokysymyksen perus- ja ihmisoikeusulottuvuutta ei myöskään tulisi tarkastella mietinnössä esitetyllä tavalla eli pohtimalla sitä, rajoittaisiko seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi prostituoitujen (ja ostajienkin) perus- ja ihmisoikeuksia. Prostituutiota, jossa lähtökohtaisesti käytetään hyväksi naisten (ja lasten, erityisesti tyttöjen) taloudellisesti tai muuten heikkoa, alisteista tai haavoittuvaa asemaa, ei voida käsitellä tällaisista lähtökohdista käsin. Tarkastelun lähtökohdaksi tulee liiton mukaan sen sijaan asettaa nimenomaan prostituutioon liittyvä hyväksikäyttöulottuvuus ja siihen kytkeytyvin vakavienkin ihmisoikeusloukkausten tosiasiallinen tai mahdollinen aktualisoituminen. On hyvin huolestuttavaa, että mietinnössä ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyvät vakavat ihmisoikeusloukkausulottuvuudet jäävät kokonaan valottamatta. Tämä on *Ihmisoikeusliiton* mielestä mietinnön vakavin puute.

Ihmisoikeusliiton mielestä mietinnöstä tulee hyvin esille se, kuinka ihmiskauppa, paritus ja prostituutio linkittyvät läheisesti toisiinsa. Tilanteen kokonaisarviointissa on erittäin tärkeää, että tänä päivänä selkeä enemmistö Suomessa toimivista prostituoiduista tulee Suomen ulkopuolelta ja että prostituutio on Suomessakin käytännössä järjestäytyneiden (rikollis-) organisaatioiden pyörittämää. Nimenomaan prostituution toimintakentän ja siihen liittyvien ulottuvuuksien olennainen muuttuminen vaikuttaa keskeisesti siihen, miten prostituutioon tulee kansallisesti suhtautua. Huomiota on tällöin kiinnitettävä erityisesti 'yksityisyritysjäytyyppisen' prostituution marginaalisuuteen ja prostituution linkittymiseen naiskauppaan, paritusrikollisuuteen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Tällöin painopisteen ei tule olla nykyisin marginaalisen ja rikollisliigojen organisoiman prostituutiotoiminnan ulkopuolella olevien ihmisten näkökulmassa, vaan huomiota tulee nimenomaan kiinnittää siihen, mitä järjestäytyneen rikollisuuden organisoiman prostituution piirissä tapahtuu.

Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan Kristiina-instituutti pitää outona, että mietinnössä ei kiinnitetä huomiota ETYJ:n ihmiskaupan vastustamista koskevaan toimintaohjelmaan, koska Suomeen välitetään prostituoituja nimenomaan ETYJ-maista. Ottaen huomioon sen, että Suomessa prostituoituina toimivat ovat yleensä ulkomaalaistaustaisia, myös Suomessa tulisi kiinnittää huomiota ihmiskauppaan liittyvään rasismiin. Näyttää siltä, että puutteellinen Suomea velvoittavien kansainvälisten asiakirjojen tarkastelu on vinouttanut mietinnössä omaksuttua näkökulmaa. Työryhmä on ottanut perus- ja ihmisoikeusnäkökohtina tarkasteltavaksi ennen kaikkea ne rajoitukset, joita ehdotettu kriminalisointi aiheuttaisi seksuaalisen palvelujen myyjän ja osittain myös ostajan perusoikeuksille. Instituutin mukaan tämä näkökulma on outo, sillä työryhmä ei juuri käsittele ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden suhdetta. Siinänsä instituutti pitää työryhmän esittämiä uudistuksia yleisesti suositeltavina, mutta se toteaa työryhmän uudistusten tueksi esittämien perustelujen olevan osittain puutteellisia tai jopa harhaanjohtavia.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää seksuaalipalvelujen ostamisen yleistä kriminalisointia kannatettavana. Kriminalisointi prostituutikysymyksessä on kohdistettava vain ostajiin, ei myyjiin. Seksuaalipalvelujen kysyntä ylläpitää ja lisää prostituutiota. Ostos kriminalisoinnilla onnistuttaisiin vaikuttamaan kysynnän vähenemisen ohella myös siihen, että Suomi ei olisi enää järjestäytyneelle rikollisuudelle yhtä houkutteleva kohdemaana kuin nykyisin. Ruotsin kokemusten perusteella on myös nähtävissä, että kriminalisointi on vähentänyt seksuaalipalvelujen kysyntää. Kriminalisointi ei tietenkään onnistu ratkaisemaan kaikkia prostituutioon liittyviä ongelmia. Tästä syystä on tärkeä jatkovalmistelussa selvittää, minkälaisen palvelujen tarpeessa Suomessa toimivat prostituoidut ovat, sekä pyrkiä kehittämään heille sopivia tukitoimenpiteitä. Tämän lisäksi on syytä pohtia yleisölle suunnattuja tiedotuskampanjoita sekä esimerkiksi Ruotsin mallin mukaista erityisesti miehille kohdennettua projektia ”Köpare av sexuell tjänster”. Lähtökohtana seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnille voidaan pitää sitä, että toisen ihmisen ostaminen ei ole hyväksyttävää. Prostituutio ylläpitää sosiaalista ja sukupuolista eriarvoisuutta. On kyseenalaista, että mietinnössä tarkastellaan prostituutioilmiötä elinkeinovapauden näkökulmasta. Seksuaalipalvelujen ostaminen on lähes aina toisen ihmisen hädänalaisen ja heikomman aseman törkeää hyväksikäyttöä, vaikka yksittäinen ostaja ei ole tyypillisesti kiinnostunut tästä asiasta. Ostamisen kriminalisointi vahvistaisi ihmisen koskemattomuuden suojaa ja sillä annettaisiin yhteiskunnan taholta signaali siitä, että ihmistä ei voi ostaa. Olisi toivonut, että työryhmä olisi huomattavasti perusteellisemmin tuonut esille kansainvälisen sääntelyn alalla tapahtuneen asiaa koskevan kehityksen. On huomattava, että ihmiskaupassa on myös rassistisia piirteitä, joita ei ole käsitelty mietinnössä.

Väestöliitto ry katsoo, että seksipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi on kannatettava huolimatta siihen liittyvistä oikeudellisista ja eettisistä ongelmista. Vaikka kiellon valvonta olisi vaikeaa ja vaikka asiakkaan kiinnijäämisriski olisi pieni, olisi seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi kuitenkin yhteiskunnan taholta selkeä viesti siitä, ettei mainittua toimintaa pidetä hyväksyttävänä.

Pelkkä seksipalvelujen kriminalisointi ei *Väestöliitto ry*:n mielestä kuitenkaan riitä. Kaupallinen seksi alistaa sekä sen myyjän että ostajan. Seksin myyjän asema on usein monin tavoin vaikea. Myös monet seksipalveluja toistuvasti käyttäneet miehet pohtivat ongelmaansa ja kokevat tarvetta hakeutua hoitoon. Yhteiskunnan tulisi pyrkiä aktiivisesti minimoimaan seksipalvelujen myynnistä aiheutuvia haittoja ja ehkäisemään niitä ennakolta tehostamalla erityisesti nuorille suunnattua seksuaalikasvatusta, vahvistamalla tasa-arvotyöskentelyä sekä lisäämällä psykososiaalisen hoidon tarjontaa. Myös sukupuolitautien torjuntaa olisi tehostettava. Prostituotujen asemaa *Väestöliitto* pitää erityisen huolestuttavana. Heidän mahdollisuuksiinsa luopua itsensä myymisestä tulisi edistää ja heille suunnattua tukea tulisi lisätä.

Naisten Linja Suomessa ry:n mukaan Suomi on yksi naiskaupan kohdemaista. Baltian maiden liittyessä Euroopan unioniin paritusrenkaiden toiminta ja esteetön pääsy Suomeen helpottuu entisestään. Tämän vuoksi prostituution torjumisessa tulisi keskittyä vaikuttamaan kysyntään, eli seksipalvelujen ostajien määrän vähentämiseen. Koska kysyntä ylläpitää ja lisää prostituutiota, toimet kysynnän vähentämiseksi ovat ensisijaisia.

Tasa-arvovaltuutettu pitää ehdotusta seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimiseksi kannatettavana. Ostaja ja myyjä eivät ole prostituutiossa tasavertaisessa asemassa, minkä vuoksi myyntiä ei tulisi kriminalisoida. Prostituutio on aina ihmisarvoa alentavaa. Ihminen ei voi olla kaupan kohde. Niin kauan kuin prostituutiota on olemassa nykyisessä laajuudessaan ei voida puhua naisten ja miesten tasa-arvon toteutumisesta. Prostituutio on tasa-arvon toteutumisen este. Prostituutio aiheuttaa prostituoidulle tasa-arvovaltuutetun mukaan sosiaalista, terveydel-

listä ja mielenterveydellistä vahinkoa. Seksipalvelujen osto on luokiteltavissa naiseen kohdistuvaksi väkivallaksi, jossa kohteen suostumus ei poista teon tuomittavuutta. Tilanne on verrattavissa pahoinpitelyyn, jossa uhrin suostumus ei poista teon rikollista luonnetta.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että eriävissä mielipiteessä 1. ja usein julkisuudessa on esitetty, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi ei kokonaan poistaisi seksuaalipalvelujen ostoa ja paritusta Suomessa. Argumenttia on käytetty oston kriminalisointia vastaan. On kuitenkin huomattava, että kriminalisoinnit eivät yleensäkaan merkitse sitä, että kyseessä olevia rikoksia ei enää tapahtuisi. Esimerkiksi voidaan ottaa tieliikennelain kriminalisoinnit. Lisäksi eriävissä mielipiteessä 1. esitetyn vaihtoehtoisen kriminalisoinnin ajatus siitä, että mahdollisen kriminalisoinnin tulisi kohdistua tilanteeseen, joissa seksuaalipalvelun myyjä on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde, on tasa-arvovaltuutetun mielestä outo. Tällaista kriminalisointia olisi todennäköisesti vielä vaikeampi valvoa kuin työryhmän enemmistön ehdottamaa kriminalisointia, koska rikoksen täyttymisen edellytyksenä olevien seikkojen selvittäminen olisi useimmissa tapauksissa perin vaikeaa, ellei mahdotonta.

Lisäksi *tasa-arvovaltuutettu* toteaa, että pelkällä lainsäädännöllä ei voida olettaa yksinään olevan suurta vaikutusta asioiden muuttumiseen, kuten työryhmän mietinnöstäkin ilmenee. Lainsäädännöstä huolimatta tulee edelleenkin kehittää yhteiskunnan kokonaisvaltaista tukitoimintaa, mikä vaatii resurssien tarkistamista ja tehostamista. Samoin tiedottamiseen ja tutkimustoimintaan tulee kiinnittää huomiota.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katso, että eriävissä mielipiteessä 1. ehdotettu toissijainen kriminalisointi ei ota huomioon sitä, että vapaaehtoisuuteen perustuvaa prostituutiota on Suomessa hyvän vähän, vaikka mediassa ja julkisessa keskustelussa itsenäisesti toimivat prostituoidut ovat saaneet runsaasti tilaa. Neuvottelukunnan mielestä ei ole myöskään realistista olettaa, että asiakkaat kyselisivät ostotapahtuman yhteydessä naisen taustaa ja prostituutioon pakottamisen astetta tai pystyisivät itse asian päättämään.

Naisjuristit ry katsoo, että järjestyslain seksuaalipalvelujen ostamista ja maksullista tarjoamista koskeva kielto ei ole riittävä keino taistella järjestäytyneen rikollisuuden Suomessa harjoittamaa naiskauppaa vastaan. Työryhmän enemmistön ehdottama yleinen seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointi on välttämätön kysynnän vähentämistavoitteen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttamistavoitteen ja heikommassa asemassa olevan, prostituoidun, suojelun tarpeen vuoksi. Lisäksi seksuaalipalveluiden ostamisen kriminalisointi Suomessa olisi vahva viesti siitä, että seksuaalipalveluiden ostaminen on pohjimmiltaan rikos ihmisyyttä ja ihmisarvoista elämää vastaan. Ostamisen kriminalisointi suojaisi fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta. Oston kriminalisointi antaa myös hyväksikäytetyille naisille mahdollisuuden päästä irti prostituutiosta, edellyttäen että yhteiskunta samanaikaisesti tarjoaisi tukipalveluita. Toisaalta kriminalisoinnin vaarana on, että se ainakin aluksi johtaisi Viroon suuntautuvan seksiturismin lisääntymiseen.

Naisjuristit ry kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä on mainittu Norjassa voimassa oleva virkamiehiä koskeva kielto ostaa seksuaalipalveluita virkamatkalla Norjassa tai ulkomailla sekä Norjan puolustusministeriön vastaava aiemmin annettu ohje. Oikeusministeriön tulisi tehdä Suomen valtiovarainministeriölle (Valtion työmarkkinalaitokselle) ja puolustusministeriölle esitys vastaavien ohjeiden laatimiseksi myös Suomessa.

Naisjuristit ry:n mielestä eriävissä mielipiteessä 1. ehdotettuun vaihtoehtoiseen kriminalisointiin ei voida yhtyä. Seksuaalipalveluiden ostaminen tai sen yritys on ihmisarvoa loukkaava

teko riippumatta siitä, onko myyjänä parituksen tai ihmiskaupan uhri vai ei. Prostituoitu on lähtökohtaisesti uhri eikä hänen suojelutarpeensa voi jäädä riippuvaiseksi tuomioistuimen harkinnasta ja viime kädessä eriävässä mielipiteessä esitetyn liian korkean näyttökynnyksen ylittymisestä.

Selvästi sekä oston että myynnin kriminalisointia kannattavat

Kemin kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että se voi yhtyä työryhmän osamietinnössä ehdotettuihin rikoslain, pakkokeinolain ja järjestyksilain muutoksiin, joilla voitaisiin parantaa mahdollisuuksia torjua ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota. Kun poliisilaitoksen toimialueelta ja laajemminkin Lapin läänistä olevien kokemusten perusteella näyttää siltä, ettei prostituutiota harjoittavia (ulkomaalaisia) naisia ole pakotettu tähän toimintaan vaan he ovat tulleet maahan vapaaehtoisesti lisäänsioiden hankkimiseksi, poliisilaitoksen mielestä tulisi huomioida myös seksuaalipalvelujen myymisen kriminalisointi. Jos kysynnän lisäksi voitaisiin puuttua tarjontaan myös muutoin, saataisiin lisää tehokkuutta ongelman ratkaisemiseksi. Niin sanotuissa uhritumistapauksissa voitaisiin jättää syyttämättä tai tuomitsematta.

Prostituutio pois kadulta -kansanliikkeen mielestä seksuaalipalvelujen ostamisen ohella myös myyminen tulisi kriminalisoida.

Suomen Vapaan Kristillisyyden Neuvosto SVKN ry:n mukaan pornografian mukanaan tuoma raaistunut suhde omaan seksuaalisuuteen on omiaan vääristämään asiakkaiden käyttäytymistä tavalla, joka vääjäämättä vie loputkin naisen ihmisarvosta ja itsekunnioituksesta. Tästä syystä pitäisi sekä seksin ostaminen että sen myyminen kriminalisoida. Kun pääosa meillä työskentelevistä prostituoiduista tulee maamme rajojen ulkopuolelta, kriminalisointi olisi myös omiaan vähentämään tämänkaltaisen ”vierastyövoiman” käyttöä.

Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että mikäli lainsäädännöllä pyritään hillitsemään prostituutiota, ainoa tehokas keino on kriminalisoida sekä osto että ”palvelujen” tarjonta. On outoa lainsäädäntöä, jos osto on rangaistavaa, mutta siihen yllyttäminen ei.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n mukaan yleinen seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi ei suoranaisesti ehdotuksena ole vastustettava, mutta samalla olisi tasapuolisuuden nimissä sanktioitava seksuaalipalvelujen myyminen. Yleinen kriminalisointi ei kuitenkaan tuo oleellisesti lisäarvoa rikollisen toiminnan torjumiseen ja selvittämiseen. Kriminalisoinnilla voi olla jopa päinvastainen vaikutus.

Suomen Mielenterveysseura toteaa, että työryhmän ehdotus on jäänyt puolitiehen. Seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavaksi saattaminen ei yksinään riitä pysäyttämään ongelmaa, eikä vähentämään ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota. Lähtökohtaisesti myös seksuaalipalvelujen myyminen tulisi saattaa rangaistavaksi teoksi. Tärkeintä seuran mielestä on kuitenkin, että ostamisen yritys saadaan rangaistavaksi teoksi.

Varaukselliset

Helsingin hovioikeus näkee ilmeiseksi, että kriminalisointi ei poista prostituutiota. Kun asiaa tarkastellaan prostituoitujen turvallisuuden kannalta, ehdotukseen on suhtauduttava varauksellisesti.

Valtakunnansyyttäjän mukaan ehdotetun kriminalisoinnin tavoitteet yleisen sosiaalisen tasa-arvon ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä sekä parituksen ja ihmiskaupan edellytysten vähentämisestä ovat puollettavia. Työryhmän enemmistö on myös vakuuttavasti perustellut kantansa siitä, miksi seksuaalipalvelujen myymistä ei tulisi säätää rangaistavaksi, vaikka seksuaalipalvelujen ostaminen kriminalisoitaisiin. Toisaalta myös työryhmän vähemmistön esittämät epäilyt kriminalisoinnin symbolisesta luonteesta ja sen mahdollisista haitoista näytön hankkimiselle ja prostituoitujen asemalle ovat varteenotettavia. Esitetyn rangaistussäännöksen tiettyä toissijaisuutta osoittaa, että tutkinnan on oletettu tapahtuvan lähinnä paritus- ja ihmiskaupparikosten tutkinnan yhteydessä.

Valtakunnansyyttäjä toteaa, että ehdotetussa 20 luvun 8 §:n säännöksessä seksuaalipalvelujen ostamisesta on tunnusmerkistön tekotapa otettu nykyisestä seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevasta rangaistussäännöksestä. Tällöin eivät säännöksen tiukemmat soveltamisedellytykset ilmene itse lakitekstistä, vaikka mietinnön perusteluissa (s. 70—71) on todettu tarkoituksena olevan rajata säännöksen soveltamisala ensisijaisesti seksuaalipalvelujen ostamiseen prostituoidulta tai prostituutitoiminnan kaltaisiin tilanteisiin. Vaikka käytännössä ei liene suurta vaaraa säännöksen lain tarkoituksen vastaisesta laajasta tulkinnasta, sen sanamuoto on laillisuusperiaatteen epätäsmällisyyskiellon kannalta varsin lavea. Tätä haittaa voitaisiin rajoittaa lisäämällä säännökseen työryhmän vähemmistön toissijaisen esityksen mukaisesti rangaistavuuden edellytys, jonka mukaan tekijällä tulee olla olosuhteiden perusteella syytä olettaa menettelyssä toteutuvan myös parituksen tai ihmiskaupan tunnusmerkistö taikka jatkovalmistelussa muutoin rajaamalla tarkemmin ne olosuhteet, joissa korvauksen lupaamisen tai antamisen tulee tapahtua.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoo, että ehdotettu seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi osaltaan vaikeuttaisi järjestäytyneen rikollisuuden piiriin kuuluvan ihmiskaupan ja parituksen selvittämistä, sillä seksuaalipalvelujen ostajaa ei enää voitaisi kuulla todistajana. Ehdotettujen uusien säännösten tehokas valvonta edellyttää poliisille lisäresursseja. Sisäasiainministeriön poliisiosasto kannattaakin oston kriminalisointia ehdolla, että rikostiedusteluun / -tutkintaan tehdään 20 henkilön lisäys. Yhden henkilön vuosipalkkaukseen tarvitaan 43 000 euroa. Lisäksi muita kuluja aiheutuu 5 000—15 000 euroa huonetiloista, kalusteista yms. Jos sekä seksuaalipalvelujen osto että myynti kriminalisoitaisiin, voidaan ehdotusta kannattaa ehdolla, että poliisin resursseihin tehdään 30 henkilötyövuoden lisäys.

Lisäselvityksiä haluavat

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnille on mietinnössä kyetty esittämään painavat sosiaaliset perusteet ja että säännöksen suojeluobjektin laaja-alaisuus osaltaan puoltaa teon kriminalisointia. Rangaistavuutta voidaan liiton mielestä kriminalisointiin liittyvistä ongelmista huolimatta pitää hyväksyttävänä. Liitto kuitenkin katsoo, että jatkovalmistelussa sääntelyn rikosoikeudellisia perusteita tulisi tarkentaa. Ehdotus ei saa olla ristiriidassa voimassa olevien rikoslain yleisten oppien kanssa. Esimerkiksi mietinnössä käytetty seksuaalipalveluiden myyjän toisintoimimismahdollisuudella operointi on liiton mukaan ongelmallista lähinnä paritustoiminnan puitteissa tapahtuvan prostituution kohdalla, koska yksittäistapauksissa prostituoidut tulevat Suomeen yleensä vapaaehtoisesti ja tietoisina siitä, mitä tulevat tekemään. Mietinnössä käytetty perustelu on liiton mielestä myös rikosoikeuden yleisten oppien systematiikan kannalta epäjohdonmukainen, koska toisintoimimismahdollisuuden puuttumisessa on liiton mukaan kyse anteeksiantoperusteesta. Lisäksi

jatkovalmistelussa tulee selkeyttää sääntelyn suhdetta myös rikosoikeudellisiin osallisuusopeihin nähden. Erityisesti liiton mielestä seksuaalipalvelujen myyjän rikosoikeudellinen asema on jäänyt mietinnössä riittävästi täsmentämättä. On otettava kantaa siihen, pidetäänkö myyjää ostajan häneen kohdistaman rikoksen asianomistajana vai todistajana, sekä siihen, voiko myyjä missään olosuhteissa syyllistyä rikokseen yllyttämiseen.

Helsingin kaupunginhallitus toteaa, että työryhmän mietinnössä ehdotetut muutokset muun muassa seuraamusjärjestelmään sekä poliisiviranomaisten lisätyihin toimivaltuuksiin voivat osaltaan positiivisella tavalla vaikuttaa prostituutio- ja paritusongelmaan ja että muutokset ovat näin kannatettavia. Kaupunginhallitus kuitenkin toteaa, että työryhmän tulisi vielä laajemmin ja analyttisemmin harkita ja punnita seksuaalipalveluiden ostamiseen ja myymiseen liittyvien eri vaihtoehtojen seurausvaikutuksia ja niiden sosiaalipoliittisia kytkentöjä. Kaupunginhallitus huomauttaa, että prostituutio-ongelmaa ei voida lähestyä, saati ratkaista, ainoastaan kriminaalipoliittisin keinoin. Seksuaalipalvelujen ostamista ei suomalaisessa yhteiskunnassa voida kaupunginhallituksen mielestä pitää yleisesti hyväksyttävänä. Prostituutio-ongelmaa lähestyttäessä on kuitenkin erotettava selkeästi järjestäytynyt rikollisuus ja sen eri toimintamuodot sekä sellainen muu prostituutio tai siihen liittyvä toiminta, johon ei liity rikoksia tai rikollista toimintaa. Kaupunginhallituksen mielestä työryhmän työtä tulisi edelleen jatkaa. Selvitettäväksi tulisivat tällöin seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin haitat ja hyödyt erityisesti huomioon ottaen Ruotsista saatavat kokemukset. Samanaikaisesti olisi arvioitava, millä tavoin sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä tulisi kehittää vastaamaan niihin tarpeisiin ja sosiaalisiin ongelmiin, joita ilmiö tuo mukanaan. Edelleen jatkotyössä olisi arvioitava, millä tavoin viranomaisten mahdollisuuksia ja velvollisuuksia yhteistyöhön voitaisiin lainsäädännössä korostaa ja mahdollistaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) mukaan rangaistuksen vaatiminen seksin ostamisesta aikuiselta on ongelmallista. Kaikki yhteiskunnallisesti ei-toivottava käyttäytyminen ei välttämättä anna aihetta kriminalisointiin. Ehdotettua muutosta tulisi harkita vasta sitten, kun on saatu riittävästi tietoa Ruotsissa toteutetun seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin yhteiskunnallisista vaikutuksista. Eriävässä mielipiteessä 1. esitetyn vaihtoehtoisen kriminalisoinnin osalta olisi käytännössä erittäin vaikea edellyttää, että ostajan tulisi olla selvillä eri prostituutujen taustoista. Jotta ihmiskaupan toteaminen olisi mahdollista, tuomioistuimen olisi tullut julkisessa oikeudenkäynnissä todistaa siihen syyllistyminen.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton mukaan seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi on periaatteessa kannatettava, mutta tällöin seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan rangaistussäännöksen rangaistusasteikko tulisi säätää olennaisesti ankarammaksi. Tällä hetkellä mietinnössä ei ole pohdittu sitä, miten seksuaalipalvelujen ostamisen yleinen kriminalisointi vaikuttaisi alaikäisten suojeluun prostituutiolta. Nykyisessä muodossaan työryhmän seksuaalipalvelujen ostamista koskeva säännösehdoitus saattaisi liiton mielestä toteutessaan heikentää alaikäisten suojelua prostituutiolta, koska seksipalveluja ostava henkilö syyllistyisi joka tapauksessa rikokseen riippumatta seksipalveluja myyvän henkilön iästä. Seksipalveluja ostavan henkilön intressi myyjän iän selvittämiseen heikkenisi, koska ostaminen olisi joka tapauksessa kriminalisoitua ja rangaistusasteikkojen ero olisi pieni.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto katsoo lisäksi, että yleinen seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistussäännös saattaisi vaikeuttaa paritusrikosten selvittämistä. Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin yleistä sen tarvetta ja käytännön vaikutuksia paritus- ja ihmiskaupparikollisuuden selvittämiseen tulisikin vielä arvioida.

Åbo Akademi, Institutet för mänskliga rättigheter katsoo, että seksuaalipalvelujen oston ehdotetun kriminalisoinnin tarkoituksena on vaikuttaa vähentävästi kysyntään prostituution ja ihmiskaupan perussyynä. Mietinnössä mainitaan, että Ruotsissa seksuaalipalvelujen ostamisen kieltävällä lailla on ollut jossain määrin vaikutusta prostituutioon, ja tämä on ilmennyt ainakin katuprostituution vähenemisenä. Kuitenkin erään Ruotsin poliisin raportin mukaan seksuaalipalvelujen kriminalisoinnilla on ollut vaikutuksia ainoastaan katuprostituutioon, eikä ole todisteita siitä, että prostituutio ilmiönä olisi vähentynyt. Koska katuprostituutio Suomessa on pienimuotoista, oston kriminalisoinnin konkreettinen hyöty voidaan kyseenalaistaa, varsinkin uusi järjestyslaki huomioon ottaen. Toisaalta Ruotsin poliisin toisessa raportissa on todettu kriminalisoinnilla olleen jossain määrin myönteisiä vaikutuksia ihmiskaupan torjunnassa. Näistä kokemuksista tulisi saada enemmän tietoa ennen kuin Suomessa ryhdytään asiassa lainsäädäntötoimiin. Jos olisi osoitettavissa tai edes perustellusti pelättävissä, että oston kriminalisointi saattaisi käytännössä johtaa ihmiskaupan ja seksuaalisen alistamisen pahimpien muotojen yleistymiseen, tätä askelta ei tulisi ottaa.

Åbo Akademi, Institutet för mänskliga rättigheter toteaa lisäksi, että maksullisten seksuaalipalvelujen kysyntään vähentävästi vaikuttavat seikat on sinänsä nähtävä hyötyinä. Silti pelkästään kysyntään vaikuttaminen ei ole riittävää. Erinäisten turvaverkostojen ja palvelujen on kehityttävä, jotta prostituutiosta luopuminen voi olla todellinen vaihtoehto. Kriminalisointi ei voi eikä saa olla ainoa keino vaikuttaa seksuaalipalvelujen kysyntään. Myös asenne- ja seksuaalikasvatuksella voidaan vaikuttaa vääristyneeseen naiskuvaan ja kuvaan seksuaalisuudesta. Työryhmän mietinnössä esitetään huoli siitä, että välttämättömän osallisuuden konstruktio olisi heikommin perusteltu ehdotetussa rikoslain 20 luvun 8 §:ssä kuin voimassa olevassa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevassa säännöksessä. Instituutti toteaaakin, että mikäli seksuaalipalvelujen ostoa kriminalisoidaan, on huolehdyttävä siitä, että seksuaalipalvelujen tarjoajien / myyjien asema turvataan siten, että heidän mahdollista osallisuustekoaan ei voida rangaista.

Suomen Humanistiliitto ry:n mukaan viranomaiset eivät ole pystyneet ehkäisemään paritusorganisaatioiden toimintaa Suomessa, vaikka paritus on jo kauan ollut säädetty rikokseksi. Kun lainsäädäntöä tiukennetaan ilman, että sen noudattamista pystytään valvomaan, tuloksena on lainkuuliaisuuden heikkeneminen. Samalla on kysyttävä, vastaako seksipalvelujen ostamisen kriminalisointi kansan yleistä oikeustajua. Seksuaalipalvelujen ostamista ja myymistä käsitellään tällä hetkellä useissa eri maissa. Näitä kokemuksia on syytä seurata. Ongelmia ei pidä painaa näkymättömiin määräyksiin, joita ei pystytä valvomaan. On tärkeää, että seksuaalipalvelujen ostamista ja myymistä koskevien kysymysten jatkovalmistelu toteutetaan perusteellisesti.

Eivät varsinaisesti ota kantaa

Kouvolan hovioikeuden mielestä kysymys täysi-ikäisten henkilöiden välillä tapahtuvan seksuaalipalvelujen myymisen ja ostamisen kriminalisoinnista on luonteeltaan mitä suurimmassa määrin moraalinen. Asia on ratkaistava yhteiskunnassa vallitsevien eettisten näkemysten pohjalta, ottaen lisäksi huomioon muun muassa ne moninaiset muutkin seikat, jotka työryhmän mietinnössä on tuotu esille. Näin ollen hovioikeus katsoo, että kannanotto nyt puheena olevaan kysymykseen kuuluu korostetusti lainsäätäjälle eikä tuomioistuimille. Sen vuoksi hovioikeus ei voi ottaa kantaa kysymykseen täysi-ikäisten välillä tapahtuvan seksuaalipalvelujen myymisen ja ostamisen kriminalisoinnista.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, ettei se lausunnossaan esitä arviota seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnista ja siitä työryhmässä esitetyistä erilaisista mielipiteistä, koska seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin puolesta ja sitä vastaan esitetyt argumentit ovat tyypillisesti sellaisia, että niiden arviointi lain säätämisvaiheessa kuuluu luontevasti eduskunnalle eikä tuomioistuimelle.

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoo, perehdyttyään työryhmän osamietintöön toimivaltansa kannalta, ettei ole perusteita ottaa kantaa työryhmän selvittämiin yhteiskuntapoliittisiin kysymyksiin. Osamietinnössä on luotettavalla tavalla käsitelty kansainvälisiä vertailutietoja sekä velvoitteita samoin kuin perus- ja ihmisoikeuskytkentöjä. Myös esitysehdotuksen säätämisyjärjestysperustelut lienevät asianmukaiset, vaikka esitys kokonaisuudessaan hahmottuu vasta jatkovalmistelun jälkeen. Tämän vuoksi valtioneuvoston oikeuskansleri ei katso ainakaan tässä vaiheessa mietinnössä olevan huomautettavaa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, ettei hänellä laillisuusvalvojana ole aihetta ottaa kantaa rangaistussäännöksen perusteltavuuteen sinänsä. Tältä osin on pitkälti kysymys poliittisesta harkinnasta — Suomea sitovat kansainväliset sopimukset eivät asettane estettä kriminalisoinnille.

Lisäksi *eduskunnan apulaisoikeusasiamies* toteaa mietinnössä mainitun, että mietinnön mukaan seksuaalipalvelujen ostamista ei todennäköisesti selviteltäisi erillisinä tekoina, vaan (ainoastaan?) ihmiskaupan tai parituksen tutkinnan yhteydessä. Esityksen perustelut näyttävät muutoinkin viittaavan siihen, että työryhmän mielestä poliisi voisi olla tutkimatta mainittua rikosta muuta kuin laajemman rikoskokonaisuuden yhteydessä. Voi toki ollakin, että poliisin rajalliset resurssit tosiasiallisesti johtavat tähän. Lähtökohta kuitenkin on esitutkintalain 2 §, jonka mukaan esitutkinta on toimitettava, jos on syytä epäillä rikosta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää ongelmallisena, jos rangaistavaksi säädetään teko, jota tosiasiassa ei ole tarkoitukseen (tai ei voida) juuri valvoa. Seksin oston tutkintakynnys voisikin täysin perusteettomasti vaihdella tapauksittain. On myös ilmeinen vaara, että poliisi joutuu käytännössä ristiriitaan esitutkintalain 2 §:n kanssa. Mikäli ehdotus toteutetaan, tulisi näihin kysymyksiin kiinnittää erityistä huomiota.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ei tiedekuntana ota kantaa siihen, onko seksuaalipalvelujen kauppa ylipäättään syytä kriminalisoida. Se on pikemmin muunlaisten institutionaalisten lausunnonantajien tai yksittäisten tutkijoiden tehtävä. Uusi järjestyslaki kattaa suuren osan nyt puheena olevasta sääntelytarpeesta, koska sen ulkopuolelle jää vain julkisten paikkojen ulkopuolella tapahtuva prostituutio. Seksuaalipalvelujen kriminalisointi voisi vähentää parituksen — joka on mietinnönkin mukaan periaatteellisesti ja käytännöllisesti prostituutiota suurempi ongelma — selvittämismahdollisuuksia esitutkinnassa. Ostajaa tai myyjää ei voitaisi nykyiseen tapaan kuulla todistajana. On mahdollista, että sekä myynnin että ostamisen tulisi jäädä järjestyslain säännösten varaan. Toisaalta tiedekunta pitää selvänä, että jos seksuaalipalveluihin katsotaan voitavan puuttua riittävän tehokkaasti yksityisalueillakin, vain seksuaalipalvelujen ostaminen on syytä kriminalisoida. Seksuaalipalvelujen myyjä on näissä tapauksissa usein uhri eikä tekijä.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa myös, että yleisesti ottaen työryhmämietintöä voi arvostella siitä, että prostituution vähentämiseen pyritään yksinomaan rikossäännöksillä. Tehokkaampi prostituution torjunta edellyttäisi huomattavasti laaja-alaisempia

toimia seksityöläisten tukemiseksi. Näihin on ilmeisesti tarkoitus palata työryhmän jatkotyössä.

Lisäksi *Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan* mukaan mietinnössä on jätetty vähälle huomiolle se, että prostituutio siihen liittyvine ilmiöineen on Suomessa vahvasti ulkomaalaiskysymys. Tällä hetkellä perusteltu epäily seksin myymisestä on ulkomaalaislain käännytysperuste, mikä on omiaan saattamaan prostituoituja alisteisempaan asemaan ja parittajien välitettäväksi ja mikä myös vaikuttaa prostituoitujen halukkuuteen toimia todistajina. Tulisikin harkita ulkomaalaislain käännytysperusteiden tarkistamista tältä osin. Lisäksi kun kysymys on usein ulkomaalaisista, jotka tarvitsevat enemmän apua selvitäkseen suomalaisten viranomaisien kanssa, tulisi harkita keinoja laajentaa ja parantaa erityisesti tukihenkilöpalveluiden järjestämistä. Tukihenkilöt olisivat tiedekunnan mukaan tarpeen sekä oikeudenkäyntiin valmistauttaessa että sen jälkeen, jos tarkoitus on vaikuttaa siihen, että prostituoitut voisivat helpommin ja kustotoimenpiteitä pelkäämättä irtaantua toiminnasta.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta toteaa myös, että eriävässä mielipiteessä 1. ehdotettu toissijainen kriminalisointi perustunee osin tutkimusekonomisille tarkoituksenmukaisuusnäkökohdille ja osin käsitykseen prostituutiosta kahtalaisena ilmiönä, jolloin voitaisiin puhua ns. vapaaehtoisesta prostituutiosta ja pakotetusta prostituutiosta. Vapaaehtoisesta prostituutiosta puhuttaessa jätetään helposti huomiotta ilmiön sukupuolittuneisuus. Silloinkin kun ilmiön sinänsä nähdään liittyvän siihen, että heikommassa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa olevat ovat omiaan ajautumaan prostituoiduiksi, jää yleensä vastaamatta se, miksi näin käy useammin naisille kuin miehille. Lisäksi seksityöstä aiheutuu kiistatta tyypillisesti pitkäaikaisia ja monitahoisia terveydellisiä ja mielenterveydellisiä ongelmia ja riskejä. Tämä on sinällään peruste, jonka nojalla prostituutio on ylipäänsä yhteiskunnan näkökulmasta ei-toivottava ilmiö. Yleisten kriminalisointiperiaatteiden valossa voidaan sanoa, että erottelu parituksen alaiseen ja sen ulkopuoliseen seksuaalipalvelujen kauppaan on riittävää pohjaa vailla. Kun seksuaalipalvelujen kauppaa halutaan vähentää, rajalinjaa ei tiedekunnan mielestä voida vetää paritussuhteeseen.

Invalidiliitto ry kiinnittää huomiota siihen, että prostituutiota koskevassa keskustelussa on usein käytetty vammaisia henkilöitä esimerkkinä puolustettaessa prostituution laillistamista ja edistämistä. Liiton mielestä vammaiset naiset ja miehet on nähtävä tasa-arvoisina ja yhdenvertaisina ihmisinä, joilla on samanlainen oikeus ihmissuhteisiin, tunteisiin ja vuorovaikutukseen kuin vammattomilla. Liitto pitää prostituutiota ihmisoikeusloukkauksena ja katsoo sen olevan usein yhteydessä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Liiton mielestä on ihmisarvoa alentavaa ajatella, etteivät vammaiset naiset ja miehet voisi solmia tyydyttäviä ihmissuhteita ilman maksullisia palveluja. Vammaiset naiset ja miehet on nähtävä yhdenvertaisina ihmisinä. Liitto katsookin, että vammaiset ihmiset eivät tarvitse mitään erityissäännöksiä, vaan kaikkia koskevan yleisen lainsäädännön tulisi koskeva myös vammaisia. Lisäksi liitto korostaa, että vammaiset ihmiset ovat vastuussa omasta seksuaalisuudestaan.

Muut

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että mietinnössä on todettu esityksen vaikuttavan tuomioistuinten työmäärään, mutta että se ei sinänsä aiheuttaisi tarvetta lisätä uusia virkoja. Aikaisemmat kokemukset ovat osoittaneet, että työmäärän lisääntymistä on vaikea ennakoida muista maista (Ruotsista) saatujen kokemusten perusteella. Vaikka seksuaalipalvelujen ostamisesta olisi esityksen mukaan mahdollista antaa rangaistusmääräys, tulisi se sitä vastustettaessa joka tapauk-

nessa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Rangaistusmääräyksen saaneen kiistäessä teon, jolla harvemmin on ulkopuolisia todistajia, pitäisi näytön saamiseksi saada oikeuteen palvelun myyjä. Kun asia tulee käsittelyyn ainakin muutaman kuukauden viiveellä ja myyjät ovat pääasiassa lähialueilla asuvia, tänne muutaman viikon työrupeamia tekeviä henkilöitä, on heidän saamisensa oikeuteen osin mahdotonta, osin kallista ja osin turhaa työtä aiheuttavaa.

Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa, että vaikka mietinnössä on todettu, että ehdotukset eivät sinänsä aiheuttaisi tarvetta lisätä syyttäjälaitoksen virkoja, mietinnössä arvioitu 20 uuden poliisiviran perustaminen ja täyttäminen vaikuttaa syyttäjälaitoksen työmäärään niin paljon, että lisäresurssit ovat tarpeen myös syyttäjälaitoksessa. Siihen nähden, että suurin resurssitarve poliisilla olisi Helsingissä, on arvioitavissa, että Helsinkiin tarvitaan jopa kaksi uutta syyttäjänvirkaa.

Keskusrikospoliisin mukaan on positiivista, että mietinnössä on arvioitu rikostutkinnan voimavaratarvetta. Vakavan rikollisuuden, kuten paritus- ja ihmiskaupparikollisuuden, tutkinnassa juttukohtaiset tutkintakustannukset ovat muuta tutkintaa huomattavasti korkeammat. Tällaista rikollisuutta torjutaan pääsääntöisesti usean eri viranomaisen yhteistyössä. Mietinnössä tarkoitetun rikollisuuden osalta kysymykseen tulisivat lähinnä tull- ja rajavartiolaitosviranomaiset. Mietinnössä tarkoitettuun rikollisuuteen liittyy myös kansainvälinen ulottuvuus, jolloin tutkinnan kustannukset ovat arviolta 50—70 prosenttia muuta tutkintaa korkeampia. Jatkovalmistelussa tulee selvittää tarkemmin poliisin ja muiden kyseessä olevan rikollisuuden torjuntaan osallistuvien viranomaisten voimavaratarvetta.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry:n mielestä on tärkeää, että työryhmän mietinnössäkkin mainittu lisäresurssien tarve muistetaan myös lakimuutoksen tullessa voimaan. Tavan takaa on käynyt siten, että lakimuutoksen edellyttämiä lisäresursseja ei lupauksista huolimatta ole poliisitoimeen saatu.

Valtiovarainministeriön mukaan työryhmä on käsitellyt osamietintönsä aihealueita monesta näkökulmasta, joskaan ei kaikilta osin riittävän seikkaperäisesti. Selvityksestä puuttuu selkeä arvio ihmiskaupan, parituksen ja prostituution yhteiskunnan kannalta negatiivisista taloudellisista ulottuvuuksista ja muun muassa näiden kytkennöistä oheisrikollisuuteen ja harmaaseen talouteen. Työryhmä on todennut muutosten vaativan lisäresursseja. Käytännössä tämä tarkoittaa työryhmän mukaan 20 uuden poliisiviran perustamista ja täyttämistä. Mahdolliset lisävoimavarat olisi kuitenkin pyrittävä kattamaan tehostamalla ja uudelleen kohdentamalla toimintaa. Mahdollisiin poliisin tehtäväjärjestelyihin liittyvät toimenpiteet, mukaan lukien mahdollisten lisävirkojen perustaminen, on valtiovarainministeriön mukaan toteutettava vuosille 2004—2007 hyväksytyjen valtiontalouden kehysten puitteissa. Vaikka ehdotetuilla lainmuutoksilla voi olla vaikutuksia poliisin tehtävien määrään valvonta- ja tutkintatarpeen lisääntyessä, voidaan kuitenkin olettaa, että ehdotettu aikaisempaa laajempi rikostunnusmerkistö, joka eräissä tapauksissa mahdollistaa nykyistä varhaisemman puuttumisen rikollisiin tekoihin, yhdessä ehdotettujen poliisin laajennettujen toimivaltuuksien kanssa ajan mittaan vähentää nyt puheena olevaa rikollisuutta. Näin ollen lisätehtävistä mahdollisesti aiheutuva lisävoimavarojen tarve on korkeintaan tilapäistä ja tämäkin voidaan hoitaa nykyresursseja uudelleen kohdentamalla.

Lisäksi *valtiovarainministeriö* toteaa, että tulevassa työryhmän loppumietinnössä olisi suotavaa antaa ehdotusten taloudellisille vaikutuksille suurempi painoarvo. Huomiota tulisi kiinnittää yhteiskunnan kannalta keskeisiin tavoiteltaviin taloudellisiin positiivisiin vaikutuksiin

kuin myös ehdotusten välillisiin ja välittömiin kustannustekijöihin. Lisäksi tulisi tarkastella viranomaisyhteistyön tehostamismahdollisuuksia tavoitteiden toteuttamiseksi.

Säännöksen sanamuotoon liittyvä palaute

Seksialan liitto SALLIn mukaan pykälätekstissä käytetty määritelmä ”korvausta vastaan tapahtuva sukupuoliyhteys ja siihen rinnastettava seksuaalinen teko” voi kattaa monia yksityiselämän tilanteita sekä monien eroottisia viihdepalveluita tarjoavien liikkeiden palveluita. Mietinnössä ei liiton mukaan ole pohdittu ehdotuksen perustelujen ja seurausten suhdetta näihin alueisiin.

Väestöliiton mielestä termin ”seksuaalisuus” käyttöä tulisi säännöksessä välttää, koska sillä voidaan tarkoittaa toiminnallisen seksin ohella monia erilaisia ihmisen seksuaalisuuteen liittyviä asioita, kuten terapia- ja terveystalveluita. Termin ”seksuaalipalvelu” sijasta tulisi käyttää termiä ”seksipalvelu”.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) katsoo, että käsitteen ”palvelu” käyttäminen ei ole asiallista, varsinkaan lakitekstissä.

Suomen Seksologinen Seura ry:n mukaan kun puhutaan ostetusta ja myydystä seksuaalisesta toiminnasta, tulisi käyttää nimitystä ”seksipalvelu” erotukseksi ”seksuaalipalveluista”, joka on huomattavasti laajempi käsite ja joka kattaa seksuaalisuuteen liittyvän toiminnan, kuten myös esimerkiksi terapiapalvelut ja seksuaalineuvonnan.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n mukaan ilmaisun ”seksuaalipalvelu” käyttäminen etäännyttää ilmiön naisten ja miesten välisestä epätasa-arvoisesta valta-asetelmasta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry esittää, että säännöksessä tulisi käyttää termiä ”seksin ostaminen”. Seksin ostaminen ei liiton mielestä ole palveluiden ostamista vaan naisen riistoa ja naisen heikomman yhteiskunnallisen aseman hyväksikäyttöä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että osamietinnössä käytetty termi ”seksuaalipalvelu” on ongelmallinen, koska termi voidaan tulkita siten, että kyseessä olisi yhteiskunnan hyväksymä, normaaliin palveluntarjontaan liittyvä asia.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n mielestä tulisi harkita, että nykyisessä lainsäädännön ja työryhmän käyttämä termi ”seksuaalipalvelut” korvataan selkeyden vuoksi lainsäädännössä termillä ”seksipalvelut”, koska seksuaalisuus on laaja käsite sisältäen muun muassa seksuaaliterveyden ja siihen liittyvät terveys- ja terapiapalvelut.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että termiä ”seksuaalipalvelu” ei tulisi käyttää, vaan sen sijasta tulisi käyttää termiä ”seksin ostaminen”. Neuvottelukunnan mielestä seksin ostaminen ei ole palveluiden ostamista, vaan se on ihmisoikeusloukkaus, naisen riistoa ja naisen heikomman yhteiskunnallisen aseman hyväksikäyttöä, koska ihminen ei voi olla kaupan.

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoittaa yhtyvän tasa-arvoasiain neuvottelukunnan työryhmälle tekemään ehdotukseen, että termin ”seksuaalipalvelu” sijaista lainsäädännössä käytettäisiin käsitettä ”seksin osto” ja tarvittaessa vastaavasti käsitettä ”seksin myynti”. Ministeriön

mielestä on aiheellista viestittää näin sitä, että kyseessä on ihmisoikeusloukkaus eikä palveluiden osto.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että esitetty lakiteksti ja sen perustelut ovat liian epämääräisiä. Esitys ei ensinnäkään selvästi rajaa parisuhdetta tai muuta seurustelua kriminalisoinnin ulkopuolelle. Puhtaasti sanamuotonsa mukaan säännös soveltuisi myös tilanteisiin, joissa seksuaalipalveluja ostetaan henkilöltä, joka ei toimi prostituoituna, mutta sukupuoliyhteys tai siihen rinnastettava seksuaalinen teko, johon on ryhdytty, on seurausta korvauksesta tai korvauksen lupaamisesta.

Helsingin käräjäoikeus katsoo lisäksi, että ilmaisu ”lupaamalla tai antamalla korvauksen” ei ole tarpeeksi täsmällinen. Perusteluissa todetaan, ettei korvausta tarvitse nimenomaisesti luvata, vaan riittää jos esimerkiksi korvauksesta annetusta hiljaisesta lupauksesta ilmenee selvästi sen yhteys seksuaalipalveluihin ryhtymiseen korvauksen tai lupaamisen vastikkeena. Esitys on absurdi. Sen selvittäminen, mitä kukakin on ajatellut, on mahdotonta. Mietinnössä todetaan edelleen, ettei korvauksen tarvitse olla rahakorvaus, mutta voitaneen useimmissa tapauksissa edellyttää, että korvauksella tulisi olla välitöntä taloudellista arvoa. Oikeuskäytännön varaan jäisi, mikä katsotaan välittömäksi taloudelliseksi arvoksi ja missä harvoissa tapauksissa tätä ei edellytettäisi.

2 momentti — yritys

Seksialan liitto SALLIn mukaan yrityksen kriminalisoinnin ja järjestyslain välillä tulisi olla epäsuhta, kun järjestyslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 20/2002 vp) mukaan ostamisella tarkoitettiin myös ostotarjouksen tekemistä. Nyt ehdotetun kriminalisoinnin yrityskynnys ei näytä täyttyvän tilanteessa, jossa mahdollinen ostaja tekisi hintakyselyjä tai ostotarjouksen yleisellä paikalla. Sen sijaan prostituoitua voitaisiin järjestyslain mukaan rangaista jo pelkästään sillä perusteella, että he tarjoavat seksipalveluja yleisellä paikalla. Käytännössä tämä johtaisi todennäköisesti siihen, että katuprostituutiota pyritäisiin rajoittamaan sakottamalla prostituoituja järjestyslain perusteella. Sen sijaan asiakkaat joutuisivat rangaistuksen kohteeksi prostituoituja harvemmin, koska rangaistavuuden kynnyksen rikoslaissa asetettaisiin korkeammalle. Tämä on liiton mukaan ristiriidassa mietinnön tavoitteisiin, prostituoitujen suojeluun ja tasa-arvoon, nähden.

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos kysyy, onko tarvetta säätää seksuaalipalvelujen ostamisen yritys rangaistavaksi? Jos ” pornosivuja ” on Internetissä 260 miljoonaa kappaletta ja keskustelupalstoja lukematon määrä, millainen on kiinnijäämisriski? Kyse on täysin symbolisesta lainsäädännöstä.

8 a § Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava *seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveystalouden mukaan säännöksen enimmäisrangaistuksen korottaminen on hyvä toimenpide lastensuojelullisesta näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämissääntö (Stakes) pitää työryhmän ehdotusta säännöksen enimmäisrangaistuksen korottamisesta on kannatettavana. Myös teosta säädettyä vähimmäisrangaistusta (sakko) tulisi korottaa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n mielestä on kannatettavaa, että säännöksen enimmäisrangaistusta korotettaisiin. Esitetty yhden vuoden enimmäisrangaistus on kuitenkin edelleen riittämätön. Jos säädetään yleinen seksuaalipalvelujen ostamista koskeva rangaistussääntö, seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevan säännöksen rangaistusasteikkoa on ankaroitettava tuntuvasti työryhmän esittämästä. Olisi harkittava, että sakkorangaistuksen mahdollisuus poistetaan kyseisen rikoksen rangaistusasteikosta ja että rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus olisi vankeutta enintään kolme vuotta.

Prostituutio pois kaduilta -kansanliike ehdottaa, että säännöksen alku muutettaisiin muotoon ”Joka lupaamalla, antamalla korvauksen tai pyytämällä korvausta, – –”.

9 § Paritus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten taikka kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön tekemää sukupuoliyhteyttä loukkaavaa tekoa varten,

2) yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen sellaiseen tekoon ryhtymistä,

3) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai

4) viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon

on tuomittava *parituksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Helsingin kaupunginhallitus toteaa, että työryhmän ehdottamat ihmiskauppaan ja paritukseen liittyvät uudistukset, jotka vaikuttavat positiivisella tavalla järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, ovat kaikilta osin kannatettavia. Kaupunginhallitus kuitenkin toteaa, että tässä yhteydessä esimerkiksi poliisin toimivaltuuksia on välttämättä lisättävä.

Seksialan liitto SALLIn mukaan voimassa olevien ja esitettyjen paritusta koskevien säännösten ongelma on siinä, että ne vaikeuttavat seksityön järjestämistä laillisesti ja turvallisesti. Liiton mielestä parituksen tunnusmerkistöä tulisi muuttaa siten, että se ei koskisi taloudellisen hyödyn saamista toisen prostituutiosta. Tunnusmerkistöön tulisi sen sijaan koota sellaisia asioita, jotka suoraan loukkaavat prostituoidun itsemääräämisoikeutta, koskemattomuutta, työturvallisuutta tai muita oikeuksia, kuten esimerkiksi painostaminen, väkivaltaiset keinot ja alaikäisen hyväksikäyttö.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry katsoo, että prostituution välittäjäkanavien osalta vastuuseen tulisi saattaa myös muut taloudelliset hyötyjät, kuten teleoperaattorit.

Sisäasiainministeriön poliisiosaston mukaan paritusrikoksen sanamuotoa tulisi muuttaa siten, että säännöksen avulla voitaisiin puuttua myös sellaiseen toimintaan, jossa taloudellista hyötyä itselleen tai toiselle henkilölle hankkiakseen järjestetään tietoisesti edellytykset toiminnal-

le. Säännös estäisi muun muassa henkilöiden majoittamisen tai ravintolan pitämisen mainituksa tarkoituksessa, vaikkakin itse sukupuoliyhteys tai siihen rinnastettava seksuaalinen teko tapahtuisi muualla kuin siinä huoneessa, missä esimerkiksi toimintaan osallistuvat ovat tarjolla tai majoittuvat.

Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan tulisi selvittää, voidaanko ammatti- maista liikenteenharjoittajaa rangaista parituksesta tai avunannosta siihen, liikenteenharjoittajan neuvoessa ”palvelukohteita” kuljettaen asiakkaita näihin kohteisiin ja odottaen näitä paluukyytiin.

Vaasan hovioikeus toteaa nykyisen paritusta koskevan rangaistussäännöksen enimmäisrangaistus olevan suhteellisen matala siihen nähden, että paritus on muuttunut aikaisempaa suunnitelmallisemmaksi ja järjestäytyneemmäksi rikollisuudeksi.

Suomen Vapaan Kristillisyyden Neuvosto SVKN ry pitää säännöksen rangaistusasteikkoa riittämättömänä. Säädetty vähimmäisrangaistus, sakko, on liian vähän teon vakavuutta ja tuottavuuttakin ajatellen.

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta katsoo, että vaikka kansainväliset sopimukset edellyttäisivät vain lasten entistä tehokkaampaa suojelua joutumiselta parituksen kohteeksi, seksityöläisten tehostettu suojelu on myös erittäin tärkeä sääntelytavoite arvioitaessa paritus-säännöksiä.

Lisäksi *Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta* katsoo, että paritussäännöksen osalta on erikseen syytä kiinnittää huomiota paritusrikoksen rangaistuskäytäntöön. Taustaselvitykset osoittavat, että jos parittajan rangaistuksena on vain ehdollinen tuomio, toiminta ei lakkaa ja parittajalla on päinvastoin erityisen hyvä mahdollisuus kostaa parituksen uhreille, jos nämä ovat avustaneet rikoksen selvittämisessä. Jotta paritusrikosten uhrien eli seksuaalipalvelujen myyjien voisi odottaa jatkossa helpommin avustavan poliisia rikosten selvittämisessä, olisi rangaistuskäytännön paritusrikoksissa muututtava edelleen. Tällä elämäalueella parasta ”todistajansuojelua” saattaa olla se, että seksityöläisiä ei ylipäänsä tarvitsisi käyttää todistajina. Saattaisi olla jopa harkinnan arvoista, että epäily tavallisesta parituksesta oikeuttaisi telekuunteluun.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että paritusta ja ihmiskauppaa koskevien säännösten keskinäistä soveltamisalaa tulisi jatkovalmistelussa tarkentaa, koska säännökset ainakin joltakin osin näyttävät olevan lainkonkurrenssissa toisiinsa nähden. Ihmiskaupassa rikoksen tunnusmerkistö täyttyy tekijän ”korvauksesta vastaanottaessa tai majoittaessa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitettun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi”, kun taas paritusrikoksen tunnusmerkistö täyttyy tekijän ”hankkiessa itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä järjestämällä huoneen tai tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä varten”.

1 kohta

Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Rovaniemen hovioikeus ja valtakunnansyyttäjä pitävät alle 18-vuotiaita koskevaa muutosehdotusta kannatettavana. *Valtakunnansyyttäjä* tosin toteaa, että säännöksen soveltamisalaa joudutaan vielä tarkemmin perustelemaan.

Helsingin käräjäoikeus esittää pohdittavaksi, olisiko alle 18-vuotiaita koskeva ehdotettu lisäys aiheellista sisällyttää paritusta koskevaan säännökseen vai liittyisikö se paremmin lapsipornografian valmistamista ja levittämistä koskevaan lainsäädäntöön.

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmaisee tyytyväisyytensä siitä, että lapsen niin sanotuksi suojaikärajaksi on ehdotettu 18 vuotta.

Suomen Mielenterveysseura katsoo, että rikoslain osalta erityisesti lasten ja nuorten kohdalla voisi harkita suojaikärajan nostamista 20 vuoteen.

2 kohta

Rovaniemen hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Käräjäoikeustuomarit ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry, Ihmisoikeusliitto, keskusrikospoliisi, Helsingin kaupunginhallitus ja tasa-arvovaltuutettu pitävät yhteystietojen välittämisen ja muun prostituution markkinoinnin kieltä perusteltuna ja merkittävänä.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) katsoo, että kohtaa tulisi selvittää siten, että se käsittäisi myös lehdistössä, Internetissä ja puhelimitse tapahtuvan seksin markkinoinnin.

Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan paritusrikoksen muutoksessa tulisi asettaa keskustelun alaiseksi myös se, tulisiko paritusrikoksen yhdeksi tekemuodoksi säätää tiedotusvälineiden sallima ilmoittelu seksuaalipalvelujen tarjonnasta.

Työministeriö toteaa, että jotkut eroottista työtä tarjoavat työnantajat ovat pyrkineet käyttämään työhallinnon Internet-työpaikkasivuja työntekijöiden hakemiseen erityisesti sen jälkeen, kun monet sanomalehdet ovat lopettaneet tällaista työtä koskevien ilmoitusten ja mainosten julkaisun. Mikäli mietinnössä ehdotettu paritusta koskevien yhteystietojen levittäminen ja markkinointi kielletään, työhallinnon on jatkossa entistä helpompi rajoittaa niiden työnantajien palveluja, joiden työtehtävissä työntekijät voivat altistua häirinnälle, paritukselle ja prostituutiolle. Tällöin julkisen työvoimapalvelujen tarjoamisessa voidaan tällaiset työmahdollisuudet rajata kokonaan julkisen työvoimapalvelun ulkopuolelle.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa olettavansa, että kohdassa tarkoitetuilla yhteystiedoilla ei voida tarkoittaa tunnistamistietoja. Sähköisen viestinnän tietosuojasta annettavan hallituksen esityksen mukaan tunnistamistiedolla tarkoitetaan tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi ja tarjolla pitämiseksi. Liikenne- ja viestintäministeriö lähtee siitä, että mietinnössä yhteystiedolla tarkoitetaan sellaista esimerkiksi puhelinnumeron tai osoitteen sisältävää tietoa, jonka ilmoituksen tai mainoksen jättäjä on itse liittänyt ilmoitukseen tai mainokseen julkaisutarkoituksin.

Liikenne- ja viestintäministeriö huomauttaa, että ehdotetun 2 kohdan perusteluista käy ilmi, että kohdalla on tarkoitus muuttaa selkeästi rangaistavaksi teoksi muun muassa seksipalvelujen myyntiä koskevien ilmoitusten julkaiseminen sanomalehdessä. Vastaavassa asemassa voisivat ministeriön mukaan olla viestintä- ja verkkopalveluja tarjoavat yritykset, jotka toiminnassaan siirtävät viestejä, sekä erilaisten Internet-palvelujen tarjoajat. Viestintäpalvelun ja verkkopalvelun tarjoajien osalta mietinnössä kuitenkin todetaan sivulla 79, että niiden vastuu sisällöstä rajautuu pois tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 13 ja 14 §:n

nojalla. Myös sellaiset Internet-palvelujen tarjoajat, jotka tarjoavat palvelintilaa, rajautuisivat pois saman lain 15 §:n nojalla. Esimerkkinä tästä voisivat olla kotisivujen ylläpitämiseksi tarvittavat Internet-palvelut. Tällöin ongelmaksi ministeriön mukaan jäisivät puhtaat Internetin sisältöpalvelun tuottajat sekä sellaiset Internet-operaattorit, jotka itse osallistuvat sisältötuotantoon. Esimerkkeinä sisältöpalveluista voisivat olla erilaisten keskustelu- ja seuranhakusivustojen sekä portaalipalvelujen ylläpitäjät.

Liikenne- ja viestintäministeriö huomauttaa lisäksi, että mietinnössä todetaan kuitenkin edelleen, että yhteystietojen välittäjän rikosoikeudellista vastuuta rajaisi se, että hänen olisi toimitava tahallisesti. Hänellä olisi perustelujen mukaan oltava sellainen tieto ilmoituksen tosiasiallisesta sisällöstä, että tahallisuus rikosoikeuden yleisten oppien mukaan täyttyy. Tahallisuutta arvioitaessa on mietinnön mukaan pantava painoa sille seikalle, onko ilmoituksessa käytetty suoraan prostituutioon liittyviä ilmauksia taikka sellaisia sanoja, jotka yleisesti tunnetaan tai ymmärretään prostituution peiteilmauksiksi. Tällöin herää kysymys, miten esimerkiksi yleisesti käytetty ilmaus ”päiväkahviseuran” hakemisesta on ymmärrettävä. Vaikka yleisesti lienee niin, että ilmaus voidaan ymmärtää prostituutioon viittaamisena, ei tämä kuitenkaan voi olla varmaa.

Lisäksi *liikenne- ja viestintäministeriö* toteaa, että 2 kohdan perusteluissa todetaan, että ehdotetulla säännöksellä olisi tarkoitus suojata osaltaan yksilön oikeutta välttää tavanomaisissa elämäntilanteissa kohtaamasta ilmoituksia, joilla markkinoidaan prostituutiota. Samassa yhteydessä mietinnössä viitataan järjestyslakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä annettuun lakivaliokunnan lausuntoon (LaVL 22/2002 vp), jonka mukaan seksuaalipalvelujen markkinointia esimerkiksi lehdistä ja Internetissä on pidetty epäkohtana. Tällainen päämäärä saattaa ministeriön mielestä olla hyväksyttävä, ja siihen pääsemiseksi löytynee keino, joka ei aiheuta vastaavia ongelmia kuin ilmoitusten ja mainosten julkaisemisen rankaiseminen parituksena. *Liikenne- ja viestintäministeriö* esittää siksi harkittavaksi, voitaisiinko päämäärään päästä jotakin muuta säännöstä kuin paritusta koskevaa pykälää muuttamalla. Yksi vaihtoehto voisi olla rikoslain 17 luvun 20 §:n, joka koskee sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa markkinointia, muuttaminen.

Seksialan liitto SALLI katsoo, että ehdotettu kohta vaikeuttaisi prostituoidun mahdollisuuksia ansaita toimeentuloaan ja tehdä työtään itsenäisesti, minkä lisäksi säännös saattaa johtaa prostituoitujen syrjintään. Ehdotus johtaisi liiton mukaan siihen, että prostituoidut joutuisivat turvautumaan laittomasti toimiviin parittajiin markkinoinnin hoitamiseksi. Tällöin prostituoidut joutuisivat huonompaan asemaan ja prostituoitujen hyväksikäyttö lisääntyisi, koska laittomasti toimivat yhteystietojen välittäjät veloittavat suuremman korvauksen markkinointipalveluitaan. Jos prostituoidut käyttäisivät kontakti-ilmoituksia markkinoinnissaan ja pyrkisivät saamaan ilmoituksessa oman toimintansa todellisen luonteen, laillisesti toimiva ilmoituksen julkaisija ei saa tietoa prostituoidun todellisesta toiminnasta. Tämä taas johtaisi liiton mukaan siihen, että ”deittipalveluiden” kontakti-ilmoituksista ei voisi enää päätellä, millaista seuraa ilmoittaja on hakemassa tai tarjoamassa.

Seksialan liitto SALLI toteaa lisäksi, että useimmat ulkomaiset prostituoidut eivät suoraan kohtaisi ehdotetun kohdan seurauksia, koska heidän markkinoinnistaan jo tällä hetkellä huolehtii paritusorganisaatio.

Seksialan liitto SALLI toteaa, että kun kohdassa asetetaan edellytykseksi, että se, jonka tietoja on välitetty, on todella ryhtynyt korvausta vastaan tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, säännös ei käytännössä vaikuttaisi siihen, että esimer-

kiksi puhelinseksiä markkinoidaan edelleen mainoksilla, joissa käytetään hyvin suoraan prostituutioon viittaavia ilmauksia. Näissä tapauksissa luodaan ainoastaan prostituutioon viittaava mielikuva, mutta todellista prostituutiokontaktia ei tapahdu. Tämä johtaa käytännössä siihen, että prostituutioilmoittelulta näyttävä markkinointi jatkuu. Tällöin kriminalisointi saattaisi liiton mukaan tältä osin johtaa syrjintään, jos puhelinseksiyritykset saavat vapaasti julkaista ilmoituksiaan, mutta seksialan yksityisyrittäjät eivät saa julkaista vastaavia ilmoituksia, jos heitä epäillään prostituoiduiksi.

Viestinnän Keskusliitto ry:n mukaan kohdassa ehdotettu lisäys on harvinaisen huonosti harkittu sekä toteuttamiskelvoton. Lehdelle tai muulle tiedotusvälineelle jätetyn ilmoituksen tai mainoksen julkaisua ei voida liiton mukaan miltei osin rinnastaa tällä hetkellä parituksen tunnusmerkistössä mainittuihin tekotapoihin. Jos kohdassa ehdotettu lisäys toteutetaan, muuttuisi samalla koko paritusrikoksen kantava tunnusmerkki, eli hyväksikäyttö / prostituoidun alistaminen. Ehdotuksesta ei käy ilmi, mikä uusi tunnusmerkki olisi. Liitto toteaa, että joukkoviestintävälineiden ja sisällöstä vastaavien päätoimittajien ja vastaavien toimittajien kannalta on pöyristyttävää, että ehdotuksessa esimerkiksi rivi-ilmoituksen julkaiseminen ehdotetaan asetettavaksi samaan rikoskategoriaan kuin laittoman bordellin pitäminen tai parittajan prostituutuihin kohdistama kiskonta tai muu ”gangsterimainen” painostustoiminta. Tältä osin ehdotuksesta puuttuu suhteellisuudentaju. Lisäksi liitto katsoo olevan epä johdonmukaista, että prostituutiota koskevaa ilmoittelua ei sallita, jos prostituutiota ei haluta kieltää. Ehdotus ei liiton mielestä kelpaa jatkovalmistelun pohjaksi, vaan kysymys on arvioitava kokonaan uudestaan. Ilmoituksen julkaisemista normaalein ehdoin ei missään olosuhteissa voida pitää parituksenä.

Viestinnän Keskusliitto ry toteaa edelleen, että jo tällä hetkellä useat sanoma- ja aikakauslehdet ovat omaehtoisesti ja vapaaehtoisuuden pohjalta päättäneet olla julkaisematta ns. seksi-ilmoituksia. Toiminnan itsesääntely ja julkaisupolitiikka ovat jo pitkälti johtaneet samaan lopputulokseen, johon nyt ehdotetulla muutoksella pyritään.

Lisäksi *Viestinnän Keskusliitto ry* muistuttaa, että kaupalliset viestit ovat perustuslain 12 §:ssä tarkoitettua sananvapauden käyttämistä. Jos ilmoittelua halutaan rajoittaa, on rangaistusuhan oltava perusteltu, riittävän tarkkarajainen ja ennakoitavissa oleva. Ehdotettu lakiteksti ja sen yksityiskohtaiset perustelut ovat argumentoinnin kannalta riittämättömiä ja täsmällisyyden osalta huomattavan puutteellisia. Jos voitaisiin esittää sellaisia perusteluja, joiden mukaan prostituutioilmoittelua pitäisi lainsäädännöllä rajoittaa, olisi tämän liiton mukaan tapahduttava sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa markkinointia koskevan rikoslain 17 luvun 20 §:n muuttamisella, eikä paritusta koskevan säännöksen muuttamisella.

Viestinnän Keskusliitto ry:n mukaan ehdotettu kohta on sanamuodoltaan epätasällinen. Epäselväksi jää liiton mukaan muun muassa:

1) Kuka tekijänä lopulta vastaa paritusrikoksesta?

— Ilmoituksen julkaisija ei käytännössä voi tietää eikä häneltä voida edellyttää, että hänen tulisi selvittää, mitä palveluita esimerkiksi ilmoituksessa mainitun puhelinlinjan kautta mahdollisesti on tarjolla tai mitä jonkin peiteilmaisun taakse on kätkeyty. Epäselväksi jää myös se, mikä on ilmoitustilan ostajan vastuu.

2) Mitä on parituksenä pidettävä yhteystietojen välittäminen tai muu toisen sellaiseen tekoon ryhtymisen markkinointi?

— Ehdotetusta lakitekstistä ja perusteluista ei ilmene, mitä säännöksessä tarkoitetaan ”yhteystiedoilla”, ”välittämällä” tai ”markkinoinnilla”.

3) Mikä on julkaisijan selonottovelvollisuus ilmoituksen sisällöstä?

— Ilmoituksen julkaisija ei voi tietää eikä häneltä voida edellyttää, että hän ottaisi selvää, mitä esimerkiksi ilmoituksessa mainostetun ”läähätyspuhelinlinjan” kautta tarjotaan tai mihin se voi johtaa taikka mitä jonkun peiteilmaisun taakse kätkeytyy.

— Selonottovelvollisuus johtaisi ilmoitusten julkaisijoiden kannalta ankaraan vastuuseen eikä vastaisi yleisiä rikosoikeudellisia periaatteita.

Keskusrikospoliisi toteaa, että paritusta ja törkeää paritusta koskevissa säännöksissä on terminologista eroavaisuutta. Paritusta koskevan säännöksen 1 momentin 1 kohdassa käytetään ilmaisua ”kahdeksaatoista vuotta nuorempi henkilö”, kun taas törkeää paritusta koskevan säännöksen 1 momentin 4 kohdassa käytetään ilmaisua ”kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi”. Perusteluista ei ilmene perustetta erilaiselle terminologialle.

9 a § Törkeä paritus

Jos parituksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
 - 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,
 - 3) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä tai
 - 4) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi
- ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä parituksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.
- Yritys on rangaistava.

Ulkoasiainministeriö, valtakunnansyyttäjä, Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan Kristiina-instituutti, Käräjäoikeustuomarit ry, Suomen Seksologinen Seura ry ja Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitävät törkeää paritusta koskevaa ehdotusta perusteltuna ja kannatettavana.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että säätämällä parituksesta kvalifioitu tekomuoto parannetaan huomattavasti tehokkaammin seksuaalipalvelujen myyjien asemaa kuin kriminalisoimalla seksuaalipalvelujen ostaminen.

Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että mikäli seksuaalipalvelujen oston tai oston sekä tarjoamisen kriminalisointiin ei löydy poliittista tahtoa, tulisi paritusrikokseen lisätä törkeä tekomuoto, jonka keskeisiä kvalifiointiperusteita voisivat olla esimerkiksi pakottaminen (uhrinäkökulma), ammattimaisuus, laajuus ja organisoituminen sekä toiminta kokonaisuutena.

Helsingin hovioikeuden mukaan kohdan 3 osalta todetaan perusteluissakin, että kohdassa mainitut vahingot liittyvät tyypillisesti pikemmin ihmiskauppaan kuin paritukseen, minkä lisäksi ihmiskauppaa koskevien säännösten kohdalla todetaan, että tekotavat ovat jossain määrin päällekkäiset ihmiskauppaa ja paritusta koskevissa säännöksissä. Hovioikeus katsoo, että selkeyden vuoksi voisi olla aiheellista varustaa säännökset viittauksilla.

Helsingin hovioikeus toteaa lisäksi, että voitaisiin harkita, olisiko paritusta pidettävä törkeänä jo sillä perusteella, että prostituoitu on painostettu tai pakotettu vakavasti uhaten.

Suomen Vapaan Kristillisyyden Neuvosto SVNK ry toteaa, että rangaistusasteikko tuntuu riittämättömältä. Ehdotettu vähimmäisrangaistus, vähintään neljä kuukautta vankeutta, on liian vähän teon vakavuutta ja tuottavuuttakin ajatellen.

Seksialan liitto SALLI ry katsoo, että voimassa olevien ja esitettyjen paritusta koskevien säännösten ongelma on siinä, että ne vaikeuttavat seksityön järjestämistä laillisesti ja turvallisesti.

13 § Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Paritukseen ja törkeään paritukseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Valtakunnansyyttäjä ja *ulkoasiainministeriö* pitävät oikeushenkilön rangaistusvastuun ehdotettua laajennusta kannatettavana.

2.4. Vapauteen kohdistuvista rikoksista (25 luku)

3 § Ihmiskauppa

Joka

- 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa,
- 2) erehdyttämällä toista,
- 3) maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi tai pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, on tuomittava *ihmiskaupasta* vankeuteen neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa valtaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentissa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

Yritys on rangaistava.

Rovaniemen hovioikeus, *Helsingin käräjäoikeus* ja *Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto* pitävät ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevien erillisten rangaistussäännösten lisäämistä rikoslakiin perusteltuna ja asianmukaisena.

Helsingin kaupunginhallitus toteaa, että työryhmän ehdottamat ihmiskauppaan ja paritukseen liittyvät uudistukset, jotka vaikuttavat positiivisella tavalla järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, ovat kaikilta osin kannatettavia. Kaupunginhallitus kuitenkin toteaa, että tässä yhteydessä esimerkiksi poliisin toimivaltuuksia on välttämättä lisättävä.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että ihmiskauppaa ja prostituutiota koskeva voimassa oleva sääntely kaipaava ajanmukaistamista, ja on tulkinnanvaraista täyttääkö voimassa oleva sääntely kaikilta osin Palermon sopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan vaatimukset. Työryhmän ehdottamat uudet ihmiskauppaa koskevat säännökset soveltuvat paremmin ihmiskaupan oikeudelliseen arviointiin nykytilanteessa kuin voimassa olevat vapaudenriistoa ja ihmisryöstöä koskevat säännökset.

Ulkoasiainministeriö huomauttaa lisäksi, että ihmiskaupan ja sen ehdotetun kvalifioituneen tekemuodon välinen rajanveto saattaa joissakin tapauksissa muodostua vaikeaksi. Erityisen tulkinnallisena voidaan pitää törkeää ihmiskauppaa koskevan ehdotetun 25 luvun 3 a §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sanaa ”kavaluus”, jonka erottaminen ihmiskaupan perustekemuotoa koskevan luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettusta ”erehdyttämisestä” saattaa käytännön soveltamistilanteissa aiheuttaa ongelmia.

Suomen Helsinki-komitea toteaa, että työryhmän mietinnön määrittelemät ja ehdottamat ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat rangaistussäännökset ovat kannatettavia, etenkin kun Suomen kansainväliset velvoitteet ovat niin jo jonkin aikaa vaatineet.

Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan Kristiina-instituutti katsoo, että ihmiskaupan tuomittavuus ja Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet huomioon ottaen on pidettävä ilmeisenä, että Suomen lainsäädäntöön tulee sisällyttää nimenomainen sekä ihmiskauppaa että sen törkeää tekemuotoa koskeva kriminalisointi.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan osalta esityksen olevan sopuissuissa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Lisäksi tasa-arvovaltuutettu katsoo, että vaikka ihmiskauppa ei ole mietinnön mukaan vielä suuri ongelma Suomessa, kansallisella tasolla on tärkeää luoda sellainen lainsäädäntö, että myös jatkossa Suomi koetaan epäedulliseksi maaksi ihmiskaupparikollisuuden kannalta.

Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan mukaan ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevat ehdotukset ovat ilmeisen tarpeellisia, olkoonkin, että itse ilmiötä ei Suomessa ole voitu todeta esiintyvän samassa mittakaavassa kuin tietyillä muilla raja-alueilla Euroopassa.

Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan Kristiina-instituutin mukaan on outoa, että mietinnössä ei kiinnitetä huomiota ETYJ:n ihmiskaupan vastustamista koskevaan toimintaohjelmaan, koska Suomeen välitetään prostituoituja nimenomaan ETYJ-maista. Ottaen huomioon sen, että Suomessa prostituoituina toimivat ovat yleensä ulkomaalaistaustaisia, myös Suomessa tulisi kiinnittää huomiota ihmiskauppaan liittyvään rasismiin. Näyttää siltä, että puutteellinen Suomea velvoittavien kansainvälisten asiakirjojen tarkastelu on vinouttanut mietinnössä omaksuttua näkökulmaa. Kansainvälisoikeudelliset instrumentit velvoittavat Suomea ryhtymään riittäviin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyvien ihmisoikeusloukkausten suhteen.

Ihmisoikeusliiton mukaan mietintö ei anna täysin oikeaa kuvaa siitä, miten monissa kansainvälisissä konteksteissa ihmiskauppaan, paritukseen ja prostituutioon liittyviä kysymyksiä tällä hetkellä käsitellään ja miten käsittely on aktivoitunut erityisesti viime vuosina. Mietinnöstä puuttuu viittauksia moniin asian kannalta tärkeisiin ja keskeisiin kansainvälisiin asiakirjoihin. Mietinnössä ei esimerkiksi viitata lainkaan Suomen Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (ETYJ) osanottajavaltiona hyväksymiin velvoitteisiin ryhtyä toimenpiteisiin kaikenlaisen naiseen kohdistuvan väkivallan poistamiseksi sekä kaikenlaisen naiskaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen lopettamiseksi (erit. nk. Moskovan asiakirja vuodelta 1991). Asiaa on käsitelty myös naisten asemaa käsittelevässä YK:n maailmankonferenssissa, YK:n yleisessä ihmisoikeuskonferenssissa ja YK:n rasisminvastaisessa maailmankonferenssissa. Lisäksi YK:n yleiskokous on hyväksynyt naiseen kohdistuvan väkivallan poistamista koskevan julistuksen, ja YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa sopimusvaltioissa seuraavan CEDAW-komitean yleissuositukset

ovat asian kannalta merkityksellisiä. Huomiota olisi Ihmisoikeusliiton mielestä tullut kiinnittää myös YK:n ihmisoikeustoimikunnan nimittämien erityisraporttoijien raportteihin ja Euroopan neuvoston keskeisten elinten suosituksiin ja päätöslauselmiin.

Ihmisoikeusliitto katsoo, että työryhmän mietinnössä ei huomioida lainkaan ihmiskaupan ja prostituution rasistisia ulottuvuuksia, mitä voidaan pitää mietinnön selkeänä asiallisena puutteena.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry toteaa, että ihmiskauppaan liittyvää rasistista ulottuvuutta ei ole mietinnössä käsitelty.

Seksialan liitto SALLI toteaa, että tunnusmerkistössä edellytetyt teon tarkoitukset eivät ole täysin kattavia. Käytetty ilmaisu ”pakkotyö” ei välttämättä kata kaikkia Palermón lisäpöytäkirjan tarkoittamia tilanteita, esimerkiksi ihmisten myymistä kotiapulaisiksi, mikäli kyseiset kotiapulaiset saavat jonkinlaista palkkaa ja he ovat hakeutuneet työhön omasta halustaan. Teon tarkoituksia luettelevaan listaan tulisi lisätä pakollinen palvelu sekä epävana pitäminen ja orjuuden kaltaiset käytännöt ja työt.

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos toteaa, että perusteluissa on sinänsä analysoitu ansiokkaasti tunnusmerkistön rakenne (s. 84): ihmiskaupan määritelmän osina ovat teossa käytetyt keinot, tekotavat ja teon tarkoitus. Perusteluissa ei kuitenkaan kiinnitetä huomiota siihen, että käytetyt keinot ja tekotavat menevät päällekkäin. Esimerkiksi tekotapa ”värvääminen” edellyttää jo itsessään tietynlaista petollisuutta, esimerkiksi keinoa ”erehdyttämisen”. Näin tekotavan ja teossa käytetyn keinon erottaminen on mahdotonta. Kysymys on kokonaisarviointista. Jatkovalmistelussa olisi analysoitava perusteellisesti, voidaanko tunnusmerkistön rakennetta yksinkertaistaa. Tulisi harkita, onko tarpeellista säilyttää maininta teossa käytetyistä keinoista, jos teon onnistuminen edellyttää jo sinänsä erehdyttämistä, korvauksen maksamista tai turvattoman tilan hyväksikäyttöä. Tällainen muutos tarkoittaisi samalla kuitenkin sitä, että pykälässä ei erottuisi alle kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ihmiskauppa (2 momentti — momentti koskee alle 18 vuotta nuorempaan henkilöön kohdistuvaa ihmiskauppaa).

Lisäksi *Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos* toteaa, että säännöksen taustalla olevan kansainvälisen normiston rakenne tuottaa vaikeuksia suhteessa rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuun syntetisointitavoitteeseen.

Keskusrikospoliisi toteaa, että säännöksessä luetelluista tekotavoista ulkopuolelle näyttää jäävän välityksen luonteinen toiminta, jossa ei konkreettisesti osallistuta ihmiskaupan toteutukseen. Kuitenkin tällaiset välittäjät voivat olla ihmiskaupan järjestelmällisessä toteutuksessa varsin keskeisiä toimijoita. Välittäjätyyppinen toiminta voi tosin tulla arvioiduksi avunantona ihmiskauppaan. Jos ihmiskauppaa koskeva säännös on muutettavissa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimukset huomioivalla tavalla, välittäjäluonteinen toiminta tulee saattaa kriminalisoinnin piiriin.

Turun kaupungin sosiaalikeskus huomauttaa, että ihmiskauppaan rinnastettavana olisi pidettävä lasten ja nuorten pakkonaittamista, joka on tullut ajankohtaiseksi myös Suomessa. Käytännössä asiassa usein toimitaan niin, että lapset ja nuoret toimitetaan vastoin tahtoaan pois Suomesta lähtömaan kulttuurin piiriin, jossa toiminta hyväksytään. Lapsen tai nuoren suojeleminen saattaa vaatia esimerkiksi tämän toimittamista toiseen maahan, kuten toiseen pohjoismaahan, jota menettelyä on käytännön sosiaalityössä jouduttu harkitsemaan. Lainsäädän-

nössä tai ainakin uutta lainsäädäntöä laadittaessa tulisi rikoksen määrittelyn ja rangaistusseuraamuksen ohella miettiä keinoja tai mahdollisuuksia uhrin auttamiseksi sekä kehittää yhteispohjoismaista yhteistyötä esimerkiksi uhrien sijoittamiseksi Pohjoismaiden sisällä maasta toiseen.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry:n mielestä on ensiarvoisen tärkeää, että ihmiskauppaa koskevien rangaistusten lisäksi lainsäädännössä huomioidaan myös uhrin turvallisuus ja mahdollisuus avunsaantiin. Uhrilla tulee olla oikeus yhteiskunnan tarjoamiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä mahdollisuus hakea tilapäistä oleskelulupaa. Uhrien asemaa tulee myös parantaa oikeudenkäynneissä esimerkiksi tarjoamalla oikeudenkäyntiavustajaa tai tukihenkilöä. Koska ihmiskauppa on pääosin rikollisorganisaatioiden toimintaa, lainsäädännössä on turvattava myös todistajien suojelu. Suomeen on perustettava yhteiskunnan varoin tuettava tukipalveluverkosto, joka mahdollistaa sosiaali- ja terveysviranomaisten, oikeusviranomaisten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyön uhrien auttamiseksi.

Suomen Helsinki-komitea toteaa, että mietinnön mukaan työryhmän on tarkoitus valmistella loput jo nyt käsillä olleiden kansainvälisten asiakirjojen edellyttämistä toimenpiteistä toisessa osamietinnössä vuoden 2003 loppuun mennessä. Tuossa yhteydessä tuleekin olla tärkeää käsitellä mietinnöstä nyt puuttuvat toimenpiteet ihmiskaupan uhrin aseman parantamiseksi, kuten uhrin suojelu syyte- ja oikeusprosessin aikana, mahdollinen tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen tai uhrille maasta poistumisen jälkeen tarjottava rehabilitaatio, jotta voitaisiin välttää uhrin joutuminen uudelleen ihmiskaupan järjestäjien käsiin. Palermon sopimuksen lisäpöytäkirjan 7 artiklassa pöytäkirjan allekirjoittaneita valtioita kehoitetaan harkitsemaan ryhtymistä tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta ihmiskaupan uhrit voivat jäädä oleskelemaan maan alueelle ainakin tilapäisesti, mikäli humanitääriset syyt niin vaativat.

Suomen Helsinki-komitea huomauttaa, että ihmiskaupan ehkäisemistä ei esityksessä ole sinällään käsitelty muuten kuin koskien ihmiskaupan kysynnän vähentämistä yhdistämällä se seksipalvelujen oston kieltoon. Sekä Palermon sopimuksen ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja (9 artiklan 5 kappale) että ETYJ-järjestön ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma mainitsevat, että maiden tulisi pyrkiä vähentämään sellaista kysyntää, joka edesauttaa ihmiskauppaa eri muodoissa. On toivottavaa, että työryhmän toisessa osamietinnössä voitaisiin paneutua myös tähän problematiikkaan.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n mukaan on hyvä, että mietinnössä on huomioitu valtionsisäisen ihmiskaupan mahdollisuus.

Käräjäoikeustuomarit ry katsoo, että esitöissä olisi voinut pohtia, onko myös veri säännöksessä tarkoitettua kudosta.

Suomen Mielenterveysseura katsoo, että rikoslain osalta erityisesti lasten ja nuorten kohdalla voisi harkita suojaikärajan nostamista 20 vuoteen.

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmaisee tyytyväisyytensä siitä, että lapsen niin sanotuksi suojaikärajaksi on ehdotettu 18 vuotta.

Keskusrikospoliisi huomauttaa, että ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa koskevissa säännöksissä on terminologista eroavaisuutta. Ihmiskauppaa koskevan säännöksen 2 momentissa käytetään ilmaisua ”kahdeksaatoista vuotta nuorempi henkilö”, kun taas törkeää ihmiskaup-

paa koskevan säännöksen 1 momentin 3 kohdassa käytetään ilmaisua ”kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi”. Perusteluista ei ilmene perustetta erilaiselle terminologialle.

Ulkoasiainministeriö huomauttaa, että mietinnössä käytetyn termistön osalta voidaan kiinnittää huomiota epäjohdonmukaisuuteen puhuttaessa Palermion sopimuksen valinnaisesta pöytäkirjasta. YK:n yleisen käytännön mukaan tulisi käyttää nimitystä ’valinnainen pöytäkirja’ mietinnössä esiintyvien sekalaisten nimitysten (’lisäpöytäkirja’, ja ’valinnainen lisäpöytäkirja’) sijasta.

3 a § *Törkeä ihmiskauppa*

Jos ihmiskaupassa

- 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta,
 - 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vakava ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka erityisen tuntuva kärsimystä,
 - 3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai
 - 4) rikos on tehty osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa,
- ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.
- Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä.
- Yritys on rangaistava.

Ulkoasiainministeriön mukaan työryhmän ehdottamaa ihmiskaupan törkeää tekemuotoa on pidettävä oikeana ratkaisuna. Ihmiskaupan ja sen ehdotetun kvalifioituneen tekemuodon välinen rajanveto saattaa kuitenkin joissakin tapauksissa muodostua vaikeaksi. Erityisen tulkinnallisena voidaan pitää törkeää ihmiskauppaa koskevan ehdotetun 25 luvun 3 a §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittua sanaa ”kavaluus”, jonka erottaminen ihmiskaupan perustekemuotoa koskevan luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta ”erehdyttämisestä” saattaa käytännön soveltamistilanteissa aiheuttaa ongelmia.

Suomen Mielenterveysseura katsoo, että rikoslain osalta erityisesti lasten ja nuorten kohdalla voisi harkita suojaikärajan nostamista 20 vuoteen.

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmaisee tyytyväisyytensä siitä, että lapsen niin sanotuksi suojaikärajaksi on ehdotettu 18 vuotta.

10 § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu*

Ihmiskaupaan ja törkeään ihmiskaupaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Valtakunnansyyttäjän mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottaminen ihmiskaupaan ja törkeään ihmiskaupaan on periaatetasolla perusteltua, vaikka sen soveltaminen jääneekin ratkaisukäytännössä hyvin harvinaiseksi.

Ulkoasiainministeriön mukaan oikeushenkilön rangaistusvastuun laajennus on kannatettava.

3. Pakkokeinolain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot

3.1. Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu (5 a luku)

2 § Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,
- 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta,
- 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta,
- 4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä,
- 5) taposta, murhasta, surmasta,
- 6) törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta,
- 7) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä,
- 8) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta,
- 9) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta,
- 10) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, terrorismin rahoittamisesta,
- 11) törkeästä vahingonteosta,
- 12) törkeästä kiskonnasta,
- 13) törkeästä rahanväärennyksestä,
- 14) törkeästä ympäristön turmelemisesta,
- 15) törkeästä huumausainerikoksesta taikka
- 16) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevasta tai oletettavasti muuten käyttämästään teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta, taikka tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Lupa 1 momentin mukaiseen telekuunteluun voidaan siinä säädetyin edellytyksin antaa myös, kun on syytä epäillä jotakuta liike- tai ammattitoimintaan liittyvästä sellaisesta

- 1) törkeästä lahjuksen antamisesta,
- 2) törkeästä kavalluksesta,
- 3) törkeästä veropetoksesta, törkeästä avustuspätkoksesta,
- 4) törkeästä väärennyksestä,
- 5) törkeästä petoksesta,
- 6) törkeästä velallisen epärehellisyydestä, törkeästä velallisen petoksesta,
- 7) törkeästä lahjuksen ottamisesta, törkeästä virka-aseman väärinkäytöstä,
- 8) törkeästä säännöstelyrikoksesta,
- 9) törkeästä sisäpiirintiedon väärinkäytöstä tai törkeästä kurssin väärentämisestä taikka
- 10) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,

jossa rikoksella tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti.

Lupa 1 momentin mukaiseen telekuunteluun voidaan siinä säädetyin edellytyksin antaa myös, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä parituksesta, jossa tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai jota tarkoitetaan rikoslain 20 luvun 9 a §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdassa.

Ulkoasiainministeriö pitää työryhmän ehdotusta poliisin telekuuntelumahdollisuuksien lisäämisestä oikeansuuntaisena.

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää telekuunteluoikeuden ehdotettua laajennusta perusteltuna.

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry:n mukaan ne rikokset, jotka vakavuutensa puolesta oikeuttavat telekuunteluun, on valittava yhteiskunnallisen arvovalinnan perusteella. Törkeä paritus, jossa aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma tai jossa kohteena on alle 18-vuotias lapsi, vaarantaa yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta siinä määrin, että telekuunteluun turvautumista ja siis perustuslain 10 §:n mukaisen viestinnän suojan rajoittamista voidaan hyvin perustella.

TeliaSonera Oyj:n mukaan koska telekuunteluoikeuden laajentamisessa mietinnössä ehdotetuista tavoin on kyse telekuuntelun sallimisesta vakavissa ihmisoikeusloukkaustapauksissa, ko. rikostyyppien (ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa ja törkeä paritus säännöksen ehdotetun 3 momentin rajauksin) lisääminen pakkokeinolain telekuuntelun edellytyksiä koskevaan säännöksen on perusteltua. Tätä puoltaa myös se, että kyseiset rikokset ovat sellaisia, joiden tutkintaa varten voidaan viestinnän salaisuutta rajoittaa perustuslain 10 §:n 3 momentin perusteella: yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavat rikokset.

Julkiset oikeusavustajat ry toteaa, että telekuunteluoikeuden laajentamista koskeva ehdotus on pääosin hyväksyttävä. Telekuunteluoikeus tulisi yhdistyksen mukaan kuitenkin rajata ainoastaan tapauksiin, joissa on kysymyksessä konkreettinen vähintäänkin todennäköisiin syihin perustuva epäily siitä, että palveluiden tarjoaja olisi kytköksissä ihmiskauppaa harjoittavaan rikollisorganisaatioon tai henkilöihin. Tämä siis tarkoittaisi sitä, että pelkkä kategorinen oletamus siitä, että seksuaalipalveluiden tarjoaja aina olisi kytköksissä ihmiskauppaa harjoittavaan rikollisorganisaatioon, ei riittäisi telekuunteluoikeuden saamiseksi.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan pakkokeinolakiin tarvittaisiin lisäys, joka mahdollistaisi telekuuntelun törkeässä parituksessa. Nykyisin lähes kaikki paritusorganisaatioiden johtohahmojen ja heidän alamiehensä sekä näiden järjestämien ”puhelinoperaattoreiden” keskustelut käydään puhelimitse, joten paritusorganisaatioiden paljastaminen ja näytön saaminen on todella vaikeaa ja suuritöistä ilman mahdollisuutta telekuunteluun.

Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa ehdotetun pakkokeinolain muuttamisen olevan välttämätöntä, jotta telekuuntelu olisi mahdollista, jos kysymyksessä on ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa taikka törkeä paritus, jossa tavoitellaan erityksen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai jossa rikoksen kohteena on kahdeksatoista vuotta nuorempi lapsi taikka jos toiselle aiheutetaan esimerkiksi erityisen tuntuva kärsimystä. Viraston mukaan on välttämätöntä, että vakavimpien ihmiskauppa- ja paritusrikosten selvittämiseksi poliisilla on mahdollisuus käyttää riittäviä telepakkokeinoja.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että Suomessa tapahtuvaa organisoitua paritustoimintaa johdetaan hyvin vahvasti Virosta tai Venäjältä ja että tässä toiminnassa liikkuu suuria rahamääriä. Usein rangaistustakin tehokkaampi keino heikentää järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaedellytyksiä on kyetä jäljittämään rikollisesta toiminnasta saatu rahahyöty ja rikollinen pääoma, jolla toimintaa edelleen pyritetään ja laajennetaan. Tämän vuoksi olisi erittäin tärkeää pystyä puuttumaan keskeisiin toimintaa pyörittäviin elementteihin eli itse rikollisorganisaatioihin ja rikoshiötyyn. Törkeiden paritusrikosten paljastamiseksi ja selvittä-

seksi tulisi törkeä paritus välttämättä ulottaa sekä telekuuntelun että teknisen kuuntelun piiriin. Jollei näin ole, myöskään peitetoimintaa ei ole mahdollista suorittaa ko. rikosten paljastamiseksi. Telekuuntelu, tekninen kuuntelu ja peitetoiminta ovat ainoita todellisia keinoja, joilla törkeisiin paritusrikoksiin voidaan päästä kiinni.

Turun kihlakunnan syyttäjänviraston mukaan telekuuntelu tulisi sallia aina, kun epäillään törkeää paritusta. Siinä vaiheessa esitutkintaa, kun telekuuntelun tarpeellisuutta ryhdytään harkitsemaan, tuskin voidaan yksiselitteisesti arvioida, onko epäillyllä rikoksella mahdollisesti tavoiteltu ”huomattavaa” vai ”erityisen suurta” hyötyä (joiden välinen ero lisäksi on varsin tulkinnanvarainen). Perusteluissa (s. 100) tehty rinnastus telekuuntelun edellytyksiin törkeitä talousrikoksia tutkittaessa on ontuva. Olkoonkin, että kvalifikaatiot hyödyn tavoittelun ja suunnitelmallisuuden osalta muistuttavat toisiaan, on perusrikos joka tapauksessa aivan toisentyypinen. Törkeä paritus tulisi viraston mielestä lisätä sellaisenaan puheena olevan pakkokeinolain pykälän 1 momentin luetteloon.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että telekuuntelu törkeän parituksen osalta muiden kuin rikoslain 20 luvun 9 a §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan osalta edellyttäisi, että parituksella tavoitellaan erityisen suurta hyötyä ja rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Teon tunnusmerkistön mukaan riittää huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu, mutta pakkokeinon edellytyksenä olisi erityisen suuren hyödyn tavoittelu. Rajan vetäminen huomattavan hyödyn ja erityisen suuren hyödyn välille ei käräjäoikeuden mukaan ole yksiselitteistä. Telekuunteluluvan edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. On epä johdonmukaista, että esitutkintavaiheessa, jonka aikana jutun laajuus vasta selviää, asetetaan tiukemmat rajat kuunteluluvan saamiselle kuin teosta tuomitsemiselle, siitäkin huolimatta, että pakkokeinolla puututaan yksityiselämän suojaan. Telekuunteluluvan edellytyksenä tulisi olla törkeän parituksen tunnusmerkistö. Kun rikoksissa on esitutkintakynnys, syytekynnys ja tuomitsemiskynnys, on epäloogista, että alin kynnys rajataan koskemaan törkeiden tekojen törkeimpiä tekemuotoja, joista ei ole erikseen rangaistusta säädetty.

Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan mukaan saattaisi olla jopa harkinnan arvoista, että epäily tavallisesta parituksesta oikeuttaisi telekuunteluun.

Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että pakkokeinolakiin tulisi säätää paritusrikoksia koskeva valeosto-oikeus. Se olisi tehokas valvonta- ja esitutkintakeino, jolla voitaisiin tarkistaa vihjeet, ilmoitukset ”palvelusta” sekä ohjata esitutkinta oikeaan suuntaan. Kysymyksellä on merkitystä senkin suhteen, milloin poliisi ilman valeosto-oikeutta joutuisi itse syytteeseen näitä ilmiöitä selvitellessään.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että laillisuusvalvonnan kannalta erityisen ongelmallinen osa mietintöä ovat muutokset pakkokeinolakiin, erityisesti telekuuntelun alan laajentaminen. On sinänsä selvää, että ihmiskauppa ja paritus ovat vaikeasti tutkittavia rikoksia, koska muun muassa apulaisoikeusasiamiehen toimittamien tarkastusten yhteydessä on käynyt ilmi, että paritustoiminnassa puhelin on keskeinen toimintaväline. Onkin perusteltua lähteä siitä, että telepakkokeinoista voi olla paljonkin apua rikostutkinnassa. Tutkinnan tehokkuuden ohella on kuitenkin otettava huomioon myös muita seikkoja, kuten perustuslain 10 §:n 3 momentti ja perustuslakivaliokunnan tuore muun muassa telekuuntelun sallimista törkeimpien talousrikosten tutkinnassa koskeva lausunto 36/2002 vp. Työryhmän mietinnössä katsotaan nyt, että kun kysymys on parituksesta, joka arvioidaan törkeäksi hyödyn tavoittelun tai suunnitelmallisuuden perusteella, teko voidaan rinnastaa törkeisiin talousrikoksiin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää kyseenalaisena sitä, kuinka pitkälle tämänkaltaisia ”rinnastuksia”

voidaan jatkaa, jos edellä mainitulle perustuslain säännökselle halutaan vielä jättää jokin reaalinen sisältö.

Lisäksi *eduskunnan apulaisoikeusasiamies* toteaa, että ehdotetun törkeän parituksen tunnusmerkistöön jo kuuluu (yhtenä kvalifiointiperusteena) huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu tai erityinen suunnitelmallisuus. Kun telekuuntelun käytön näyttökynnys on vain ”syytä epäillä”, niin herää kysymys, kuinka perusteltuja eroja tässä näyttötilanteessa voidaan tehdä po. lainkohdassa tarkoitettujen rikosten erilaisten ilmenemismuotojen välillä. On ilmeinen vaara siitä, että pakkokeinon käytön tarkoitettu rajautuminen vain törkeimpiin tekemuotoihin voi jäädä toteutumatta. — Törkeää paritusta koskevan ehdotetun säännöksen kohdissa 3 ja 4 mainittujen kvalifiointiperusteiden osalta ei samanlaisia ongelmia syntyne pakkokeinosäännöksiltä vaadittavan täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden kannalta.

Åbo Akademi, Institutet för mänskliga rättigheter katsoo, että vaikka ehdotetuissa pakkokeinolain muutoksissa on osin kyse rikosnimikkeiden ja rangaistusasteikkojen muutoksiin liittyvistä teknisluonteisista tarkistuksista, ehdotus antaa aiheen kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että muun muassa telekuuntelun ja teknisen kuuntelun käyttöalaa on jatkuvasti laajennettu, ilman että toimenpiteiden ja sivullisten oikeussuojaa olisi parannettu. Kuitenkin kokemukset uusien toimivaltuuksien käytöstä ovat tuoneet esiin huomattavia epäkohtia oikeusturvassa. Kyseisten pakkokeinojen käyttöalaa ei tule miltään osin laajentaa ennen kuin nämä epäkohdat on korjattu.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että demokraattisessa yhteiskunnassa pakkokeinojen käytöstä aiheutuvalle perusoikeuksien rajoittamiselle tulee aina olla painavat syyt. Liiton mielestä jatkovalmistelussa asiaan tulee kiinnittää huomiota, sillä mietinnössä esitetyt perustelut eivät ole riittäviä. Mietinnössä on vain lyhyesti sivuttu telepakkokeinojen käytössä saatavan ns. ylimääräisen tiedon käyttämisestä, vaikka kysymyksellä on huomattava merkitys juuri ihmiskauppa- ja paritusrikosten tutkinnassa. Telepakkokeinoja ei saisi käyttää seksuaalipalvelujen ostamisen tutkinnassa. Liiton mielestä on kuitenkin oletettavaa, että paritusrikoksen tutkinnassa käytettävässä telekuuntelussa ja televalvonnassa saadaan seksuaalipalvelujen ostajista huomattava määrä ylimääräistä tietoa. Tämän vuoksi ylimääräisen tiedon prosessuaalista asemaa tulisi jatkovalmistelussa täsmentää, koska yksityiselämän suojaa on pidettävä merkittävänä seikkana. Lisäksi liitto huomauttaa, että esimerkiksi Internetistä löytyvän seksuaalipalveluja tarjoavan tahon yksittäiseen kontaktipuhelinnumeroon kohdistuva televalvonta ei anna selvitystä paritustoiminnasta, vaan yksinomaan seksuaalipalvelujen myymisestä ja ostamisesta.

Suomen Asianajajaliitto toteaa lisäksi, että pakkokeinolain viimeisimmässä uudistuksessa (646/2003) pakkokeinolain 5 luvun 3 §:ään lisättiin paritus niiden rikosten joukkoon, joiden kohdalla televalvonta on mahdollinen, vaikka parituksen rangaistusasteikko on lievempi kuin pääsäännön mukaan televalvonnan piiriin kuuluvien rikosten. Liitto huomauttaa, että se esitti jo tuolloin käsityksensä, että jos parituksesta tullaan myöhemmin säätämään törkeä tekemuoto, joka mahdollistaa sekä televalvonnan että telekuuntelun, tavallisen tekemuodon sisällyttämistä pakkokeinolain 5 luvun 3 §:ään ei voitane enää pitää tarpeellisena. Mietinnössä ei ehdotettu parituksen ”tavallisen” tekemuodon poistamista mainitusta säännöksestä.

- 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,
 - 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta,
 - 3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta,
 - 4) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä,
 - 5) taposta, murhasta, surmasta,
 - 6) törkeästä ihmiskaupasta,
 - 7) törkeästä ryöstöstä,
 - 8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta,
 - 9) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, terrorismin rahoittamisesta,
 - 10) törkeästä huumausainerikoksesta, tai
 - 11) edellä mainittujen tekojen rangaistavasta yrityksestä,
- rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämättä rikoksesta epäillyn tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja.
-

Åbo Akademi, Institutet för mänskliga rättigheter toteaa, että vaikka ehdotetuissa pakkokeinolaisten muutoksissa on osin kyse rikosnimikkeiden ja rangaistusasteikkojen muutoksiin liittyvistä teknisluonteisista tarkistuksista, ehdotus antaa aiheen kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että muun muassa telekuuntelun ja teknisen kuuntelun käyttöalaa on jatkuvasti laajennettu, ilman että toimenpiteiden kohteiden ja sivullisten oikeussuojaa olisi parannettu. Kuitenkin kokemukset uusien toimivaltuuksien käytöstä ovat tuoneet esiin huomattavia epäkohtia oikeusturvassa. Kyseisten pakkokeinojen käyttöalaa ei tule milloinkaan osin laajentaa ennen kuin nämä epäkohdat on korjattu.

4. Järjestyslain muuttaminen, yksityiskohtaiset lausunnot

4.1. Järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen sekä häiriön aiheuttaminen (2 luku)

7 § Muu häiriötä aiheuttava toiminta

Seksuaalipalvelujen maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Seksuaalipalvelulla tarkoitetaan tässä laissa rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa. Rangaistus seksuaalipalvelujen ostamisesta ja seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta säädetään rikoslain 20 luvun 8 ja 8 a §:ssä.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n mukaan kun sitoudutaan siihen, että seksin myyjää ei tule rangaista, kuten mietinnössä rikoslakia koskevin osin on tehty, siinä tulisi toimia johdonmukaisesti. Näin myös järjestyslaista tulisi poistaa seksin myyntiä koskeva kielto.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että myös järjestyslaista tulisi poistaa seksin myymistä julkisilla paikoilla koskeva kielto. Se ei ole perusteltu keino estää prostituutiota ja

naiskauppaa. Järjestyslain kielto myös vaikuttaa prostituoitujen pysyttämiseen ns. harmaalla alueella ja vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan hakea apua ja saada esimerkiksi terveyspalveluja.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry toteaa, että työryhmä ei ole ottanut kantaa siihen, että järjestyslain mukaan myös seksuaalipalvelujen myyminen yleisellä paikalla on säädetty kielletyksi toiminnaksi. Jatkovalmistelussa on pohdittava perusteellisesti ehdotettujen säännösten suhdetta järjestyslakiin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että järjestyslaista tulisi poistaa myös seksin myymistä julkisilla paikoilla koskeva kielto. Neuvottelukunnan mielestä on pelättävissä, että seksin myymisen [järjestyslaissa oleva] kriminalisointi johtaisi käytännössä siihen, että vain yksinkertaisemmin selvitettävä myyminen tutkittaisiin ja siitä rangaistaisiin, kun enemmän esitutkintatyötä vaativa seksin ostamisen selvittäminen jäisi syrjään. Lopputuloksena saattaisi olla, kuten monien maiden kokemukset osoittavat, että rikosoikeudelliset toimenpiteet kohdistettaisiin lähes aina ainoastaan seksin myyjään.

4.2. Seuraamukset (5 luku)

16 § Järjestysrikkomus

Joka tahallaan

- 1) häiritsee yleistä järjestystä tai vaarantaa turvallisuutta 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla,
 - 2) nauttii päihdyttävää ainetta vastoin 4 §:ssä säädettyä kieltoa,
 - 3) laiminlyö 5 §:ssä rakennuksen tai rakennelman omistajalle tai haltijalle taikka hänen edustajalleen säädetyn huolehtimisvelvollisuuden,
 - 4) käyttää 6 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastaisesti valoa tai mainosta taikka poistaa tai turmelee 2 momentissa säädetyn kiellon vastaisesti siinä tarkoitetun kuulutuksen tai tiedonannon,
 - 5) tarjoaa seksuaalipalveluja 7 §:n 1 momentin vastaisesti,
 - 6) virtsaa tai ulostaa vastoin 7 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa,
 - 7) järjestää esityksiä 7 §:n 3 momentin vastaisesti,
 - 8) laiminlyö 8 §:ssä säädetyn rakennuksen sisäänpääsyn varmistamiseen liittyvän velvollisuuden,
 - 9) pitää 13 §:ssä säädetyn kiellon vastaisesti hallussaan töhrimiseen soveltuvaa ainetta,
 - 10) laiminlyö 14 §:n 1 momentissa säädetyn eläinten pitämiseen liittyvän velvollisuuden tai
 - 11) toimii vastoin 15 §:n 1 momentissa säädettyä ratsastamiseen ja ajamiseen liittyvää kieltoa,
- on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, järjestysrikkomuksesta sakkoon.
-

— Ei kommentteja.

Lausunnonantajat

Työryhmän osamietinnöstä ”Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio” saadut pyydetty lausunnot

Ulkoasiainministeriö
 Sisäasiainministeriö
 Puolustusministeriö
 Valtiovarainministeriö
 Opetusministeriö
 Liikenne- ja viestintäministeriö
 Kauppa- ja teollisuusministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Työministeriö

Valtioneuvoston oikeuskansleri
 Eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Valtakunnansyyttäjä

Tasa-arvovaltuutettu

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Vaasan hovioikeus
 Itä-Suomen hovioikeus
 Helsingin hovioikeus
 Kouvolan hovioikeus
 Rovaniemen hovioikeus

Helsingin käräjäoikeus
 Tampereen käräjäoikeus

Helsingin kihlakunnan syyttäjänvirasto
 Tampereen kihlakunnan syyttäjänvirasto
 Turun kihlakunnan syyttäjänvirasto

Keskusrikospoliisi

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
 Kemin kihlakunnan poliisilaitos
 Varkauden seudun kihlakunnan poliisilaitos

Helsingin kaupunginhallitus⁸
 Helsingin kaupungin terveysvirasto

⁸ Lausuntopyyntö oli osoitettu Helsingin kaupungin sosiaalivirastolle.

Lappeenrannan kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto
Turun kaupungin sosiaalikeskus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus
Suomen ortodoksinen kirkollishallitus

Helsingin yliopisto, humanistinen tiedekunta, Kristiina-instituutti
Soveltavan filosofian professori Heta Aleksandra Gylling⁹
Åbo Akademi, institutet för mänskliga rättigheter
Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta
Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, naistutkimuksen laitos
Joensuun yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, oikeustieteiden laitos
Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Suomen Kuntaliitto

Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto

Helsingin Kaupunginosayhdistysten Liitto ry HELKA
Ihmisoikeusliitto ry
Invalidiliitto ry
Julkiset oikeusavustajat ry
Käräjäoikeustuomarit ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Naisjuristit ry
Naisjärjestöjen Keskusliitto ry
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
Prostituutio pois kaduilta -kansanliike
Pro-tukipiste ry
Seksialan Liitto SALLI
Sexpo-säätiö
Suomen Asianajajaliitto ry
Suomen Humanistiliitto ry
Suomen Mielenterveysseura
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
Suomen Seksologinen Seura ry
Suomen vapaan kristillisyyden neuvosto SVKN ry
Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry
Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry
Viestinnän Keskusliitto ry
Väestöliitto ry

TeliaSonera Finland Oyj
Yleisradio Oy

⁹ Lausuntopyyntö oli osoitettu Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan käytännöllisen filosofian laitoselle.

Työryhmän osamietinnöstä ”Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio” saadut muut lausunnot

Naisten Linja Suomessa ry
Suomen Helsinki-komitea

Pyydettyä lausuntoa eivät antaneet

Vähemmistövaltuutettu¹⁰
Terveystieteiden tutkimuskeskus¹¹
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti
Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta
Rikoksenteoriantaneuvosto
Turun hovioikeus
Kotkan kärjäoikeus¹²
Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta
Julkisen sanan neuvosto
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö
Aikakauslehtien Liitto ry
Finnet-liitto ry
Lastensuojelun Keskusliitto
Miessakit ry
Pelastakaa Lapset ry
Sanomalehtien Liitto
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
Suomen AIDS-tukikeskus
Suomen Journalistiliitto
Suomen Kaapelitelevisioliitto ry
Suomen Lakimiesliitto ry
Suomen Naistutkimuksen Seura ry
Suomen Syyttäjähdistys ry
Elisa Oyj
MTV Oy
Oy Ruutunelonen Ab

¹⁰ Vähemmistövaltuutettu ei antanut varsinaista lausuntoa, mutta viittasi ulkoasiainministeriölle antamaansa lausuntoon asiassa ”Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus; Suomen 5. määräaikaisraportti”.

¹¹ Toimialansa huomioon ottaen Terveystieteiden tutkimuskeskus ei katsonut tarkoituksenmukaiseksi antaa asiassa lausuntoa.

¹² Kotkan kärjäoikeus katsoi, ettei sillä ollut mahdollisuutta paneutua asiaan siinä määrin kuin suojelukohteiden laaja-alaisuus edellyttäisi, joten kärjäoikeus ei antanut lausuntoa.